

ARTIKLER

102

**LEVESTANDARD FOR PRIVATE
HUSHOLDNINGER**

Av Odd Skarstad

**STANDARD OF LIVING FOR PRIVATE
HOUSEHOLDS**

OSLO 1977

STATISTISK SENTRALBYRÅ

ARTIKLER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ NR. 102

**LEVESTANDARD FOR PRIVATE
HUSHOLDNINGER**

Av Odd Skarstad

**STANDARD OF LIVING FOR PRIVATE
HOUSEHOLDS**

OSLO 1977

ISBN 82-537-0789-4

FORORD

Denne artikkelen handler om den materielle levestandarden for grupper av private husholdninger - belyst ved forskjellige indikatorer.

Datagrunnlaget er materiale fra forbruksundersøkelsen og inntekts- og formuesundersøkelsen 1973.

Førstekonsulent Odd Skarstad har skrevet artikkelen.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 22. november 1977

Odd Aukrust

PREFACE

This article deals with the economic standard of living for groups of private households - considered through different indicators. The data material is the consumer survey and the income and property survey of 1973.

Mr. Odd Skarstad has written the article.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 22 November 1977

Odd Aukrust

INNHold

	Side
I. Innledning	7
II. Mål for levestandard	7
1. Generelt	7
2. Inntekt	8
3. Total forbruksutgift	10
4. Beholdning av varige gjenstander	11
5. Formue	11
6. Sammenhenger mellom begrepene	12
III. Påliteligheten i tallene for forskjellige sosialgrupper ...	14
IV. Levestandard for forskjellige sosialgrupper	20
1. Oversikt	20
2. Inntekts- og forbruksekvivalenter	24
V. Levestandard for forskjellige husholdningstyper	32
1. Oversikt	32
2. Enslige (én-personhusholdninger)	35
3. Enslige med barn	40
4. Ektepar uten barn	41
5. Ektepar med barn	45
Sammendrag	52
Sammendrag på engelsk	54
Vedleggstabeller	57

S t a n d a r d t e g n

: Tall kan ikke offentliggjøres

- Null

0 Mindre enn en halv av den
brakte enhet

CONTENTS

	Page
I. Introduction	7
II. Indicators of standard of living	7
1. In general	7
2. Income	8
3. Total consumption expenditure	10
4. Stock of durables	11
5. Assets	11
6. Relations between the concepts	12
III. The reliability of the figures for different social groups	14
IV. Standard of living for different social groups	20
1. Survey	20
2. Income and consumption equivalents	24
V. Standard of living for different household types	32
1. Survey	32
2. Single persons (one person households)	35
3. Single persons with children	40
4. Married couples without children	41
5. Married couples with children	45
Summary in English	54
Tables in appendix	57

Explanation of Symbols

- : Not for publication
- Nil
- 0 Less than half of unit employed

I. INNLEDNING

Det er mye av statistikken fra Byrået som på en eller flere måter bidrar til å kartlegge den materielle levestandarden i private husholdninger. Som eksempler kan nevnes folke- og boligtellinger, inntektsstatistikk, boligundersøkelser, tidsnyttingsundersøkelser m.v. I denne artikkelen vil en prøve å belyse levestandarden ut fra det kombinerte materialet fra forbruksundersøkelsen og inntektsundersøkelsen 1973. I alt har en forbruks- og inntektsopplysninger for 3 271 husholdninger. En del opplysninger er også hentet fra forbruksundersøkelsen 1974 som omfatter 936 husholdninger.

I det følgende avsnittet blir forskjellige indikatorer på levestandard vurdert, blant andre inntekt, forbruksutgifter og formue. En vil også se på noen sammenhenger mellom begrepene.

Videre vil påliteligheten i talloppgavene - særlig inntekts-tallene - bli vurdert og sammenholdt med nivået på forbruksutgifter og formuesoppgaver. Deretter blir datamaterialet nyttet til å beskrive og sammenlikne levestandarden for forskjellige grupper av private husholdninger.

II. MÅL FOR LEVESTANDARD

1. Generelt

Begrepet levestandard brukes ofte noe forskjellig, og det har ikke i seg selv noen klar og entydig betydning. Andre ord og begreper som nyttes er materiell velstand, økonomisk nivå, "rikdom" e.l. Heller ikke disse begrepene gir noen klar mening. Med "velstand" kan f.eks. noen mene inntekt, mens andre kanskje forbinder ordet med formuesnivået.

En skal ikke her gjøre noe forsøk på å "definere" levestandard på én bestemt måte. I stedet vil forskjellige indikatorer på levestandard bli nyttet.

Den kanskje mest vanlige måten å indikere materiell levestandard på er vel ved hjelp av ett eller annet inntektsmål. Og helst ønsker man seg gjerne forbruksdisponibel inntekt. Den inntekten som er disponibel for privat forbruk ("inntekt etter skatt m.v.") viser i en viss forstand hvor høye forbruksutgiftene kan være uten at man blir "fattigere" (tærer på formue, stifter gjeld).

Det kan ofte være vanskelig å få god statistikk over forbruksdisponibel inntekt. Derfor kan det også være aktuelt å trekke inn husholdningenes utgifter som indikatorer på levestandard. Totalutgiften til forbruksvarer og -tjenester viser på en måte hva husholdningen "tydeligvis har råd til" - uansett hvordan forbruket måtte bli finansiert. (Det kan nevnes at varer fra egen produksjon til eget bruk er inkludert i total forbruksutgift. Det samme gjelder verdien av frie ytelser.)

Men heller ikke nivået på forbruksutgiftene gir noe fullstendig bilde av levestandarden. Tidligere anskaffelser av varige gjenstander (f.eks. bil, fjernsyn, hjemmefryser) influerer også selvsagt i høy grad på levekårene.

Formuen til en husholdning gir - på samme måte som muligheter for lån - adgang til å ha høyere forbruk enn inntekt over et visst tidsrom. Tidligere høy inntekt (og sparsommelighet) gjør at nåværende inntekt ikke nødvendigvis setter noen grense for forbruket.

Offentlig konsum (felleskonsum) er forbruk av varer og tjenester som finansieres over den offentlige sektors budsjetter. På samme måte som det private konsumet (de private forbruksutgiftene) er selvsagt det offentlige konsumet av stor betydning for folks levestandard. Denne levestandardkomponenten er ikke behandlet i denne artikkelen¹⁾.

2. Inntekt

Begrepet inntekt er ikke på noen måte éntydig. Skattevesenet skiller f.eks. mellom bruttoinntekt, nettoinntekt (før og etter direkte skatter) og pensjonsgivende inntekt. I tillegg har en de ikke skattepliktige inntektene (f.eks. mange trygdeytelser).

Når det gjelder inntekt som mål for levestandard, bør en helst ha et begrep som viser det beløp som er disponibelt for privat forbruk. Det er imidlertid store praktiske vanskeligheter med å få tak i nødvendige data, særlig skattefrie inntekter. En har i dette notatet bygget på opplysninger fra inntekts- og formuesundersøkelsen 1973. I undersøkelsen er følgende opplysninger registrert:

- skatteoppgaver (blant annet bruttoinntekt, nettoinntekt, pensjonsgivende inntekt, fradrag, direkte skatt m.v.),
- barnetrygd (beregnet ut fra barnetall),
- offentlig støtte etter lov om sosial omsorg.

1) Det er ellers selvsagt problemer med å si noe om hvilke andeler av offentlig konsum som "tilfaller" de forskjellige befolkningsgrupper, og forskjeller i "levestandardeffekt" for ulike grupper.

På grunnlag av data fra inntekts- og formuesundersøkelsen er det beregnet et begrep som her blir kalt "disponibel inntekt". Dette omfatter litt grovt sagt bruttoinntekt minus direkte skatter og renteutgifter (unntatt på boliglån¹⁾), pluss beregnet barnetrygd og bidrag etter lov om sosial omsorg.

Gjennomsnittlig disponibel inntekt for alle husholdningene i utvalget er kr 37 600.

Disponibel inntekt i 1973-undersøkelsen omfatter således ikke all inntekt som kan nyttes til forbruk. Utenom faller blant annet en rekke trygdeytelser. I forbruksundersøkelsen for 1974 er de viktigste av disse ytelsene registrert via spørsmål til oppgavegiverne. Dette gjelder:

- dagpenger og forsørgertillegg for utskrevne korporaler og menige i Forsvaret eller til lagførere og mannskaper i Sivilforsvaret, underhold og forsørgertillegg til sivilarbeidere,
- stipend i forbindelse med utdanning,
- ervervsinntekt i utlandet eller på Svalbard,
- arbeidsløshetsstønad,
- skattefrie sykepenger eller skattefrie lønn under sykdom,
- skattefrie ytelser fra folketrygden,
- bostøtte fra Husbanken.

Det gjennomsnittlige samlede årlige beløp pr. husholdning i utvalget av disse ytelsene er for 1974 kr 900²⁾. Dersom en legger dette til den disponible inntekten, kommer en fram til "forbruksdisponibel inntekt":

Disponibel inntekt	kr 37 600
+ Trygder m.v.	" 900
Forbruksdisponibel inntekt ...	<u>kr 38 500</u>

(Selv om beløpet for trygder m.v. gjelder 1974 i stedet for 1973, influerer dette neppe særlig mye på beløpets størrelse.)

I prinsippet skal den disponible forbruksinntekten samsvare meget godt med den løpende tilgangen på midler til husholdningene, og som kan anvendes til konsum. I avsnitt III vil påliteligheten av tallene bli vurdert.

1) Renteutgifter (unntatt renter på boliglån) er ikke definert som forbruksutgift i forbruksundersøkelsen. Av hensyn til "konsistensen" i begrepene er det hensiktsmessig å holde inntekt som går til betaling av disse renteutgiftene utenfor begrepet disponibel inntekt. 2) I vedleggstabell 1 er beløpet spesifisert.

3. Total forbruksutgift

Total forbruksutgift omfatter husholdningens utbetalinger i regnskapsperioden (omregnet til tall for hele året). En del utgifter som f.eks. utgift til bolig, kjøp av varige forbruksvarer (privatbil, husholdningsmaskiner m.v.), utgifter til kostbare klesartikler og selskapsreiser er registrert ved årsintervju. For varige forbruksvarer utgjør forbruksutgiften differansen mellom utgift ved kjøp og inntekt ved eventuelt salg (innbytte).

I total forbruksutgift inngår ikke utgifter til direkte skatter, trygdepremier, gitte gaver, realinvesteringer (f.eks. kjøp av bolig og utgifter til bygging og påbygging av bolig) og finanssparing (f.eks. pensjonsinnskott, avdrag på lån, livsforsikring m.v.).

I vedleggstabell 2 er total forbruksutgift spesifisert på vare- og tjenestegrupper slik inndelingen er i Byråets statistikk.

Total forbruksutgift er ment å skulle gjenspeile verdien i kroner og øre av varer og tjenester som husholdninger legger beslag på til sin behovstilfredsstillelse.

Når det gjelder definisjonen av privat forbruk, følger en i Norge så langt det er råd FN's forslag for nasjonalregnskapsformål. Det kan alltid reises tvil om de valgte definisjoner og måter å avgrense forbruksbegrepet på er fornuftige eller hensiktsmessige for bestemte formål. Det kan f.eks. nevnes at utgifter til reiser mellom arbeidssted og hjemsted regnes som forbruk. Mange vil trolig hevde at slike utgifter ikke burde tas med når formålet er å nytte totalutgiften som mål for levestandard. Et annet eksempel er boligutgiftene. Renteutgifter til boliglån er med, men ikke avdrag. Det er ikke beregnet noen "avkastning" av egenkapital som måtte være plassert i boligen. Verdien av eget arbeid ved vedlikehold er heller ikke med.

Forbruksutgiftene blir registrert over en begrenset periode i forbruksundersøkelsene. De fleste utgiftspostene blir registrert ved 14 dagers regnskapsføring. Årsutgiften beregnes for disse postene ved at de bokførte utgiftene multipliseres med 26 (det er 26 14-dagersperioder i året). Det er åpenbart at de beregnede årsutgiftene tilfeldigvis kan avvike nokså mye fra de faktiske årsutgiftene for den enkelte husholdning som deltar i undersøkelsen. For et større antall husholdninger må en imidlertid vente at positive og negative tilfeldige avvik vil oppveie hverandre. Gjennomsnittstallet vil være mindre påvirket av tilfeldige avvik jo større utvalget er.

Til tross for at det kan reises visse innvendinger mot å nytte begrepet total forbruksutgift i denne sammenheng, mener en at det stort sett - og for grupper av husholdninger - er et relativt bra mål for i hvilken grad de materielle behov blir dekket, og dermed for levestandarden.

Gjennomsnittlig total forbruksutgift pr. husholdning i 1973 er kr 36 500 pr. år.

4. Beholdning av varige gjenstander

Det er ikke bare forbruksutgiftene som spiller en rolle for den materielle levestandarden i husholdningene. Også beholdningen - dvs. tidligere anskaffelser - av f.eks. privatbil, husholdningsmaskiner, fargefjernsynsapparat osv. har selvsagt mye å si for den materielle tilstanden i husholdningene.

Tallene er verdien på gjenstandene den gang de ble anskaffet. De omfatter privatbil, kjøleskap, hjemmefryser, oppvaskmaskin, vaskemaskin, sy-/strikkemaskin, fjernsynsapparat, stereoanlegg, piano/orgel.

Gjennomsnittlig anskaffelsesbeløp pr. husholdning i forbruksundersøkelsen 1973 er kr 18 300.

5. Formue

I inntekts- og formuesundersøkelsen 1973 finnes skattevesenets opplysninger om formuens størrelse og sammensetning i husholdningene. Fra dette datamaterialet kan en lage f.eks. følgende inndeling av formuen:

innskott i innenlandske banker og på postgiro,	
+ verdi av faste eiendommer	
<u>+ annen formue</u>	
= sum bruttoformue	
<u>- gjeld</u>	
<u>= nettoformue</u>	

Det kan i visse sammenhenger ha interesse å splitte formuen etter type (f.eks. å skille mellom bankinnskott og fast eiendom - herunder eventuell driftskapital). Jo mer likvid formuen er, jo lettere og enklere kan den anvendes til konsum dersom det skulle være ønskelig. Dersom gjelden er større enn bruttoformuen, blir selvsagt nettoformuen negativ.

Den gjennomsnittlige nettoformuen i 1973-materialet er kr 46 400 pr. husholdning¹⁾.

1) Her og i det følgende er tallene regnet "brutto" i den forstand at fradragsberettiget formue ikke er trukket fra. Dette er for best mulig å vise den "faktiske formue".

6. Sammenhenger mellom begrepene

Som en har sett foran kan det tenkes forskjellige måter å måle levestandard på. Disse måtene gir, hver på sin måte, uttrykk for de økonomiske forholdene.

I sosialøkonomisk tankegang er det vanlig å oppfatte inntekten som den løpende tilgang på materielle verdier. Disse verdier kan enten forbrukes (konsumeres), eller de kan spares. Sparing blir følgelig definert som den delen av inntekten som ikke går til forbruk, altså

$$\text{sparing} = \text{inntekt} - \text{forbruk}.$$

De sparte midler (verdier) kan legges til formuen; sparingen i en periode (f.eks. et år) er altså lik økningen i formuen. Av dette følger det at formuen defineres som

$$\text{nettoformue} = \text{summen av tidligere (netto) sparte midler} \\ (\text{medregnet eventuell arv som er spart}).$$

Når det gjelder spørsmålet om disse sammenhengene også (prinsipielt) gjelder "i praksis", så er det selvsagt et definisjonsspørsmål. Begrepene må være definert på bestemte måter (i forhold til hverandre) for at sammenhengene skal gjelde^{1),2)}.

Begrepet forbruksdisponibel inntekt omfatter litt grovt regnet bruttoinntekt ved skattelikningen minus direkte skatter (herunder goder fra egen produksjon), pensjoner, stønader (barnetrygd, sykepenger, arbeidsløshetsstønad osv.), dagpenger i Forsvaret, utdanningsstipend m.v., i prinsippet omtrent alle former for godtgjørelse eller andre former for utbetalinger som husholdningene kan motta (en ser foreløpig bort fra eventuelle inntektsunndragelser eller andre feil ved datamaterialet).

Dette inntektsbegrepet omfatter kapitalinntekt (for finanskapitalens vedkommende bl.a. renteinntekt). Inntekt i form av verdistigning på kapitalen omfattes derimot vanligvis ikke av dette inntektsbegrepet. Det gjelder likevel visse regler for beskatning av realiserte verdigevinster, men heller ikke alle slike gevinster beskattes og regnes i så fall heller ikke med i bruttoinntekten.

Total forbruksutgift omfatter, som nevnt, anskaffelse av varer og tjenester til privat konsum, unntatt kjøp og bygging av bolig.

1) Se f.eks. Erik Biørn: Sammenheng mellom forbruksutgift og beskattet inntekt - noen prinsipielle betraktninger supplert med norske data. (Notat september 1976.) 2) De nevnte størrelsene måles i kroner og øre. Det betyr imidlertid ikke at vi nødvendigvis alltid "oppfatter" verdiene som pengeenheter. Inntekten er f.eks. ofte pengeinntekt, men ikke alltid. Naturalinntekt, dvs. inntekt i form av varer og tjenester, bør betraktes som likeverdig med pengeinntekt, f.eks. verdien av landbruksvarer som produseres til eget bruk. På samme måten kan som nevnt formuen være i form av penger eller bankinnskott, men også som fast eiendom, løspøre osv.

Det er forskjellige forhold som gjør at de skisserte sammenhengene mellom inntekt, forbruk, sparing og formue prinsipielt ikke gjelder med våre data. F.eks. er det vanlig at skattevesenet fra tid til annen justerer verdien av fast eiendom ved formuesfastsettelsen. Det foretas imidlertid som regel ikke samtidig noen tilsvarende oppvurdering av inntekten for det året dette gjelder. Videre inneholder formuesdata fra skattevesenet verdien av en del varige forbruks-gjenstander som ville blitt regnet som forbruk (forbruksutgift) da de ble kjøpt, f.eks. privatbil, husholdningsmaskiner og annet innbo. Anvendelse av midler til kjøp av slike gjenstander vil altså ikke representere tilsvarende nedgang i formuen.

Foruten slike prinsipielle forhold er det en rekke sider ved skattevesenets vurdering av formuesverdier som kan bidra sterkt til at sammenhengene ikke kan forventes å gjelde særlig eksakt. Finansaktiva (kassabeholdning, bankinnskott o.l.) kan stort sett verdsettes på bare én måte. Annerledes er det med fast eiendom. Skattevesenet (og oppgave-giver) må da i større grad nytte skjønn. En eventuell realisasjon av fast eiendom kan f.eks. føre til at en formue blir verdsatt høyere enn før.

Endelig kan selvsagt unøyaktige opplysninger, f.eks. inntekts- og formuesunndragelser overfor skattevesenet, bidra til at de nevnte definisjonsammenhengene ikke gjelder i et datamateriale.

Det har her vært snakk om to sammenhenger:

- mellom inntekt og forbruk (og sparing)
- mellom sparing og formue

Fordi som nevnt bl.a. skjønnsmessige vurderinger i vesentlig grad ligger til grunn ved skattevesenets formuesfastsettelse, vil det være særlig vanskelig å vurdere de tallmessige størrelser i den sistnevnte sammenhengen - mellom sparing og formue.

For gjennomsnittshusholdningen i 1973 får en følgende tall (i kroner):

Disponibel inntekt	37 600
Trygder m.v. (1974)	<u>900</u>
Forbruksdisponibel inntekt	38 500
Total forbruksutgift	<u>36 500</u>
Beregnet sparing	2 000
Nettoformue	<u>46 400</u>

Total forbruksutgift utgjør ca. 95 prosent av forbruksdisponibel inntekt. Sparingen blir altså 5 prosent av inntekten. (Videre er sparingen ca. 1/23 av nettoformue.)

Det er ikke lett uten videre å avgjøre om tallene er rimelige, eller om det relative størrelsesforholdet mellom dem er "umulig" eller "usannsynlig". (Når det gjelder sammenhengen mellom sparing og nettoformue, er det som nevnt foran vesentlig at verdistigning på fast eiendom vel i noen grad "ligger i" formuestallene, men i liten grad i inntekts-tallene.)

Nasjonalregnskapets tall for privat konsum ligger ca. 15 prosent over forbruksundersøkelsens tall (når begrepene er definert på samme måte). Nå er det ikke uten videre gitt at nasjonalregnskapets tall for totalt privat konsum er riktigere enn forbruksundersøkelsens. Vi regner imidlertid med at en del utgiftsposter blir glemt av husholdningene under regnskapsføringen, og at forbruksundersøkelsens tall derfor kan være noe for lave. Dersom en legger til de nevnte 15 prosent på forbruket, gir dette:

Forbruksdisponibel inntekt	kr 38 500
Total forbruksutgift	" 42 000
Beregnet sparing	- <u>kr 3 500</u>

Som en ser gir dette en betydelig negativ sparing. Selv om man - som det i stor utstrekning er gjort her - holder verdistigning på eiendom utenfor inntekten, er det nokså urimelig med en så vidt sterk negativ sparing. Dette kan være et tegn på at den forbruksdisponible inntekten er vesentlig for lav.

Det er imidlertid ikke lett å si med sikkerhet hvor mye bedre nasjonalregnskapets konsumtall er enn forbruksundersøkelsens. I det følgende vil en vurdere påliteligheten og konsistensen i tallene når en bygger på forbruksundersøkelsens konsumtall.

III. PÅLITELIGHETEN I TALLENE FOR FORSKJELLIGE SOSIALGRUPPER

En vil her foreta inndeling av husholdningene i grupper etter yrkesstatus for hovedinntektstakeren i husholdningene. Tallene i parentes viser tallet på husholdninger i materialet:

- selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske (234)
- selvstendig næringsdrivende ellers (232)
- lønnstakere (1 829)
- ikke yrkesaktive (976)

Når man vil undersøke påliteligheten og konsistensen i tallene, kan det være ønskelig å foreta en slik inndeling. Det kan bl.a. tenkes å være forskjeller mellom gruppene når det gjelder pålitelighet og konsistens i

tallene. Eventuelle forskjeller blir ikke avdekket hvis man bare studerer "gjennomsnittshusholdningen".

Tabell 1. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, beregnet sparing og nettoformue for husholdninger med forskjellig yrkesstatus for hovedinntektstakeren. Kroner *Average income, consumption expenditure, calculated saving and net property per household for various occupations of the main income earner. Kroner*

	Yrkesstatus <i>Occupation</i>				
	Alle <i>All</i>	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	Selvstendig næringsdrivende <i>Other self-employed</i>	Lønns- takere <i>Wage earners and salaried employees</i>	Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i> ..	37 600	34 400	42 900	44 200	25 900
Forbruksdisponibel inntekt <i>Income disposable for consumption</i>	38 500	35 200	43 600	45 000	27 200
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	36 500	34 000	43 700	43 200	24 100
Beregnet sparing <i>Calculated saving</i>	2 000	1 200	-100	1 800	3 100
Sparerate, prosent <i>Savings rate, per cent</i>	5	3	0	4	11
Nettoformue <i>Net property</i>	46 400	117 800	100 100	32 400	44 900
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	2,90	3,66	3,51	3,25	2,05
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	3 271	234	232	1 829	976

(Forbruksdisponibel inntekt er beregnet ved å legge til skattefrie inntekter fra 1974-materialet.)

Når det gjelder sammenhengen mellom inntekt og forbruk, viser tallene en svært lav sparerate for selvstendig næringsdrivende. Dette er neppe et særlig rimelig resultat; det er vanlig å anta at selvstendig næringsdrivende har en forholdsvis høy sparerate sammenliknet med andre grupper. Videre ser en at de ikke yrkesaktive har høyere sparerate enn lønnstakerne. Før tallene kommenteres nærmere, betrakter vi i tabell 2 gjennomsnittlig formue og gjeld pr. husholdning.

Tabell 2. Gjennomsnittlig formue og gjeld for husholdninger med forskjellig yrkesstatus for hovedinntektstakeren. Kroner
Average property and liabilities for households with various occupations for the main income earner. Kroner

	Yrkesstatus <i>Occupation</i>				
	Alle <i>All</i>	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	Selvstendig næringsdrivende ellers <i>Other self-employed</i>	Lønns-takere <i>Wage earners and salaried employees</i>	Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>
Bruttoformue <i>Gross property</i>	87 200	225 200	235 700	68 400	61 000
Gjeld <i>Liabilities</i> ...	40 800	107 400	135 600	36 000	16 100
Nettoformue <i>Net property</i>	46 400	117 800	100 100	32 400	44 900

De selvstendig næringsdrivende har ikke bare høy nettoformue, men også høy bruttoformue og gjeld. Når det gjelder renter på gjeld, så er det som sagt foran tatt hensyn til dette i definisjonen av begrepene ved sammenlikningen av inntekt og forbruk. Spørsmålet er så hvilken rolle avdragene bør tillegges når en skal vurdere hvor god (eller dårlig) overensstemmelse det er mellom inntekts- og forbrukstallene. Må sparingen være så høy at det blir mulig med en rimelig nedbetalingstid på gjelden?

I prinsippet kan vel følgende synspunkt gjøres gjeldende: Nedbetaling av gjeld er en form for plassering av formue (f.eks. ved uttak av bankinnskott eller evt. salg av gjenstander). En gjeldspost kan også tenkes "nedbetalt" ved at lånet blir "omdannet" til et annet lån. Det krav til sparing som den eksisterende gjeldsmasse representerer, kan kanskje sies å være et spørsmål om utviklingen i gjeldsmassen totalt for husholdningene. Dersom gjelden er økende, er det ikke noe i veien for at forbruket kan være høyere enn inntekten (samtidig som bruttoformuen er konstant). Med dersom det ikke er noen endring i den samlede gjeldsmasse for en gruppe, så vil etter dette ikke avdragene spille noen rolle for sammenlikningen av inntekts- og forbrukstallene.

Dette resonnementet er imidlertid antakelig noe for enkelt. En stor del av gjeldsstiftelsen - kanskje størstedelen - har sammenheng med ervervelse av gjenstander som ikke regnes som konsum ifølge våre definisjoner. Dette gjelder f.eks. bygging av bolig, av driftsbygninger m.v.

Det er helt åpenbart (f.eks. ifølge nasjonalregnskapet) at det foregår en viss kapitaloppbygging i den private sektor. Dette kan bare delvis forklares ved prisstigning på kapitalgjenstander; kapitalanskaffelsene må for en stor del ha sammenheng med sparing.

Det synes defor åpenbart at den beregnede sparingen er for lav (slik sparing her er definert), særlig for selvstendig næringsdrivende, men trolig også for lønnsstakere.

Det er altså ting som tyder på at våre tall for disponibel inntekt ikke samsvarer helt bra med husholdningenes faktiske evne, særlig for selvstendig næringsdrivende. For selvstendig næringsdrivende gjelder det generelt at det kan være vanskelig å skille mellom utgifter til privat forbruk og utgifter i forbindelse med næringsdrift. En varebil kan f.eks. av en gårdbruker brukes både til privat kjøring og kjøring i forbindelse med gårdsdriften. Ved forbruksundersøkelsen skal han forsøke bare å ta med utgifter ved privat kjøring, f.eks. når det gjelder bensinutgiftene. Dette er imidlertid sikkert ikke alltid like lett å gjennomføre i praksis. Det kan f.eks. tenkes at utgiftene til privat konsum blir anslått for høyt på denne måten. Ved skattelikningen blir det spørsmål om hvor stor del av bilutgiftene som skal betraktes som utgifter ved næringsdriften. Det er lett å forestille seg at det kan bli avvik mellom de to måtene å verdsette konsumet på.

Det kan ofte være lett å trekke den konklusjon at det bare dreier seg om inntektsunndragelse ved skattelikningen når en finner uoverensstemmelser mellom inntekts- og konsumtall. Som nevnt i eksemplet behøver ikke dette være tilfelle. Ulike måter å vurdere verdier på kan føre til "uventede" resultater. Det er imidlertid klart at også inntektsunndragelser i stor grad kan bidra til at inntektstallene blir lave sammenliknet med forbrukstallene.

Dersom det foregår inntektsunndragelser, må en vente at dette i stor grad varierer fra husholdning til husholdning. Husholdninger som i stor grad "holder unna" inntekt, vil i statistikken tre fram som en del av lavinntektsgruppene. En må derfor vente at husholdninger med særlig lav inntekt har vesentlig høyere forbruk enn inntekt. Tabell 3 viser en oppstilling for selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske. Husholdningene er gruppert etter begrepet "inntekt" i skattestatistikken¹⁾.

1) Se NOS Skattestatistikk 1974, side 13.

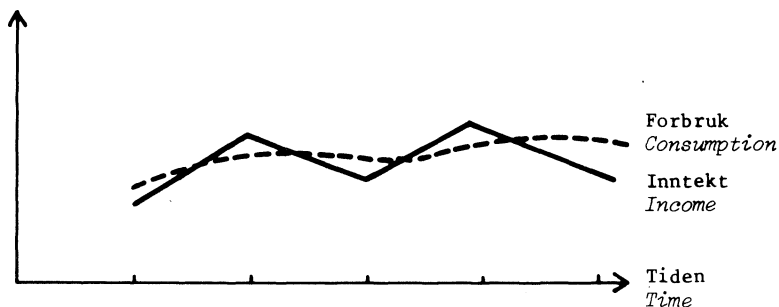
Tabell 3. Gjennomsnittlig forbruksdisponibel inntekt, forbruksutgift, beregnet sparing og nettoformue pr. husholdning for selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske, i ulike inntektsklasser i skattestatistikken. Kroner *Average income disposable for consumption, consumption expenditure, calculated saving and net property per household for self-employed in agriculture, forestry and fishing, in various income groups in tax statistics. Kroner*

	Alle All	Inntekt ifølge skattestatistikken <i>Income according to the tax statistics</i>		
		Under 25 000	25 000- 49 900	50 000 og over and over
Forbruksdisponibel inntekt <i>Income disposable for consumption</i>	35 200	17 800	33 900	57 200
Total forbruksutgift <i>Total con- sumption expenditure</i>	34 000	23 100	35 700	43 500
Beregnet sparing <i>Calculated saving</i>	1 200	-5 300	-1 800	13 700
Nettoformue <i>Net property</i>	117 800	48 500	110 000	202 200
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	3,66	2,91	3,89	4,17
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	234	69	96	69

Tabellen viser at inntektstallene er vesentlig høyere enn forbrukstallene for husholdninger med høy inntekt i skattestatistikken. Forklaringen kan være som antydnet foran; at en del husholdninger har en skattemessig lav inntekt p.g.a. inntektsunndragelser (og dermed negativ beregnet sparing). Husholdninger med oppført høy inntekt har kanskje derimot i liten (eller ingen) grad "lykkes" i å underslå inntekt. I vedleggstabellene 3-5 finnes tilsvarende oppstilling for selvstendig næringsdrivende utenom jordbruk, skogbruk og fiske, for lønnstakere og for ikke yrkesaktive. Resultatene for selvstendige og lønnstakere er nokså sammenfallende med dem foran: husholdninger med lav inntekt i skattestatistikken har vesentlig høyere forbruk enn inntekt. For ikke yrkesaktive med inntekt under 25 000 kroner er forbruket omtrent like høyt som inntekten i gjennomsnitt.

Det forhold at husholdninger med lav inntekt har høyere forbruk enn inntekt kan delvis ha sammenheng med inntektsvariasjoner over tiden. Inntekten varierer fra år til år. Dette gjelder vel særlig for selvstendig næringsdrivende. Det er ikke utenkelig at husholdningen sparer en reeltivt stor del av inntekten i år med god inntekt, mens sparingen kan være negativ i dårligere år. Forbruket fluktuerer altså ikke med inntekten, men er mer jevnt over tiden.

Figur

I forbruksundersøkelsen trekkes det ut et tilfeldig utvalg av husholdninger. De husholdninger som nettopp dette året har et dårlig inntektsår, blir selvsagt lett klassifisert som tilhørende en "lavinntektsgruppe". Samtidig vil deres forbruksutgifter kunne være høyere enn inntekten.

Dersom dette er riktig, skyldes altså "uoverensstemmelsen" at inntekten tilfeldig har vært lav det året husholdningen ble undersøkt.

For å undersøke om denne forklaringen stemmer med faktiske forhold, kunne man ha studert inntekten for flere år bakover for husholdninger i lavinntektsgruppen. Dette har imidlertid ikke foreløpig vært mulig.

Det synes å måtte bli en hovedkonklusjon på dette avsnittet at det delvis er dårlig overensstemmelse mellom inntekt og forbruksutgifter - særlig for selvstendig næringsdrivende. Inntektsoppgavene ligger åpenbart vesentlig under det som kan antas rimelig ut fra forbruksutgifter og en sannsynlig formuesøkning. Det kan tenkes mange årsaker til dette. Inntektsunndragelser er bare én mulig forklaring; forskjeller mellom likningsvesenets og forbruksundersøkelsens verdsetting av visse goder kan være en annen forklaring. Inntektstallene er spesielt lave i forhold til forbruket for husholdninger med den laveste inntekten.

Siden begrepet forbruksdisponibel inntekt på en dårlig måte gjenspeiler den økonomiske evnen for mange husholdninger med lav skattemessig inntekt, så betyr det at inntektsbegrepet ikke er noe særlig godt mål for materiell velstand for såkalte lavinntektshusholdninger.

IV. LEVESTANDARD FOR FORSKJELLIGE SOSIALGRUPPER

1. Oversikt

I avsnitt II ble det antydnet at det mest brukte mål for levestandard trolig er inntekten. I avsnitt III har vi imidlertid sett at det synes å være visse svakheter forbundet med inntektstallene for en del grupper. Av denne grunn, men også av forskjellige andre grunner, vil man få et mer fullstendig bilde av levestandarden ved å nytte flere forskjellige velstandsindikatorer. Vi nytter her:

- inntekt
- total forbruksutgift
- matvareandel
- beholdning av varige forbruks-goder
- formue

Tabell 4 viser en oppstilling over gjennomsnittet pr. husholdning for disse variablene ved forskjellig yrkesstatus for hovedinntektstakeren.

Tabell 4. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruks-goder og formue for husholdninger med forskjellig yrkesstatus for hovedinntektstakeren. Kroner
Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods and property per household with various occupations for the main income earner. Kroner

	Yrkesstatus <i>Occupation</i>				
	Alle <i>All</i>	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	Selvstendig næringsdrivende ellers <i>Other self-employed</i>	Lønns-takere <i>Wage earners and salaried employees</i>	Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income ..</i>	37 600	34 400	42 900	44 200	25 900
Forbruksdisponibel inntekt <i>Income disposable for consumption</i>	38 500	35 200	43 600	45 000	27 200
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	36 500	34 000	43 700	43 200	24 100
Matvareandel, prosent <i>Food share, per cent</i>	24,3	28,1	24,7	22,9	27,2
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	18 300	22 000	26 000	21 300	10 700

Tabell 4 (forts.). Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbrugsgoder og formue for husholdninger med forskjellig yrkesstatus for hovedinntektstakeren. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods and property per household with various occupations for the main income earner. Kroner*

	Yrkesstatus				
	Alle	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske	Selvstendig næringsdrivende ellers	Lønns-takere	Ikke yrkesaktive
Bruttoformue <i>Gross property</i>	87 200	225 200	235 700	68 400	61 000
Nettoformue <i>Net property</i>	46 400	117 800	100 100	32 400	44 900
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	2,90	3,66	3,51	3,25	2,05
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	3 271	234	232	1 829	976

Tabellen viser at forbruksdisponibel inntekt og total forbruksutgift varierer med yrkesstatus for hovedinntektstakeren. De ikke yrkesaktive ligger på det laveste nivået. Her bør en imidlertid ta i betraktning at den gjennomsnittlige husholdningsstørrelsen er lavest for denne gruppen. Dersom man beregner inntekt og forbruksutgifter pr. person, får en følgende tall:

	Alle	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske	Selvstendig næringsdrivende ellers	Lønns-takere	Ikke yrkesaktive
Forbruksdisponibel inntekt	13 300	9 600	12 400	13 800	13 300
Total forbruksutgift	12 600	9 300	12 400	13 300	11 800

Regnet pr. person har altså selvstendige i primærnæringene lavest inntekt og forbruksutgifter. (Verdien av forbruk fra egen produksjon er regnet med.) Forbruket utgjør f.eks. bare 70 prosent av lønnstakernes forbruk. Det er verd å merke at dette er gjennomsnittstall, og at det selvsagt vil være store individuelle variasjoner.

Matvareandelen nyttes ofte som et velstandsmål: høy matvareandel tas gjerne som et tegn på "dårlig råd", mens lav matvareandel indikerer "god råd". Tabell 4 viser at selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske har den høyeste matvareandelen, samtidig som denne gruppen altså også har lavest forbruksutgift pr. person i gjennomsnitt.

En må selvsagt regne med store individuelle variasjoner innen gruppene. Vi har nettopp sett at selvstendige i primærnæringene gjennomsnittlig har lav inntekt og forbruk pr. person. Oppstillingen nedenfor viser at dette varierer med alderen på hovedinntektstakeren (selvstendige i jordbruk m.v.):

	Alle	Under 50 år	50 år og over
Forbruksdisponibel inntekt pr. husholdning	35 200	36 300	32 900
Total forbruksutgift pr. husholdning	34 000	42 200	28 000
Forbruksutgift pr. person	9 300	9 200	9 500
Tallet på husholdninger	234	104	130

Det mest iøynefallende ved disse tallene er vel at forbruksutgiftene er langt høyere enn inntekten for de yngre husholdningene. Selv om forbruket pr. husholdning er høyest for de yngre, så gjelder ikke dette regnet pr. person. De yngre husholdningene har jevnt over flere medlemmer enn de eldre.

Beholdning av varige goder er ifølge tabell 4 vesentlig lavere for ikke yrkesaktive enn for de andre gruppene. Dette har for en meget stor del sammenheng med at mange i denne gruppen ikke har privatbil (gjelder ofte eldre personer).

Tabell 4 viser betydelig variasjon mellom gruppene i brutto- og nettoformue. Det kan i denne forbindelse også ha interesse å splitte opp formuen etter art. For selvstendig næringsdrivende er en stor del av formuen fast eiendom (herunder driftsbygninger; særlig gjelder dette selvstendige i primærnæringene, jfr. tabell 5).

Tabell 5. Gjennomsnittlig formue og gjeld for husholdninger med forskjellig yrkesstatus for hovedinntektstakeren. Kroner *Average property and liabilities for households with various occupations for the main income earner. Kroner*

	Yrkesstatus <i>Occupation</i>				
	Alle <i>All</i>	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	Selvstendig næringsdrivende ellers <i>Other self-employed</i>	Lønns- takere <i>wage earners and salaried employees</i>	Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>
Bruttoformue <i>Gross property</i>	87 200	225 200	235 700	68 400	61 000
Av dette: <i>Of which:</i>					
Bankinnskott					
<i>Deposit</i>	16 100	27 100	36 500	11 300	17 800
Fast eiendom <i>Real estate</i>	45 100	126 500	85 900	38 900	31 200
Annen formue <i>Other property</i>	26 000	71 600	113 300	18 200	12 000
Gjeld <i>Liabilities</i> ...	40 800	107 400	135 600	36 000	16 100
Nettoformue <i>Net property</i>	46 400	117 800	100 100	32 400	44 900
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	2,90	3,66	3,51	3,25	2,05
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	3 271	234	232	1 829	976

Tabellen viser at de selvstendig næringsdrivende har den høyeste formuen innenfor alle tre formueskategorier (bankinnskott, fast eiendom og "annen formue"). Videre ser en at ikke yrkestaktive har en relativt stor andel av formuen plassert som bankinnskott. Bankinnskott er (nest etter kontanter) den mest likvide formen man kan ha formuen plassert på. Jo mer likvid formuen er, jo lettere og enklere kan den anvendes til konsum dersom det skulle være ønskelig.

Det er en ikke uvanlig oppfatning at fast eiendom ofte blir vurdert lavt av skattevesenet, sammenliknet med en eventuell salgsverdi. Det er imidlertid litt usikkert hvor interessant dette poenget er når formuen skal nyttes som velstandsmål. En gårdbruker kan f.eks. antakelig med en viss rett hevde at salgsverdien ikke er interessant dersom han fortsatt skal eie og drive gården (i overskuelig framtid). Eiendommen kan vel - rett nok - stilles som garanti for lån (til privat forbruk),

men det er driftsresultatet - avkastningen - som i det lange løp bestemmer bl.a. hvilke renteutgifter og avdrag brukeren er i stand til å betale.

Det er ikke lett å trekke noen entydig konklusjon om en husholdnings økonomiske ressurser ut fra formuesfordelingen. Kapitalplasseringen kan nemlig være et resultat av vidt forskjellige typer av disposisjoner:

- ledd i næringsdrift
- likviditetshensyn
- avkastning ved verdistigning
- avkastning på annen måte

Det er således vanskelig å si noe generelt om hvilken form det er "fornuftig" å ha formuen som.

2. Inntekts- og forbruksekvivalenter

I dette avsnittet vil en se litt nærmere på inntekts- og forbrukstallene etter yrkesstatus. Inntekt og forbruk varierer som regel med størrelsen på husholdningen. Store husholdninger oppviser gjerne høyere nivå enn de mindre. Når en vil sammenlikne levestandarden for grupper av husholdninger med forskjellig gjennomsnittsstørrelse, er det ønskelig å ta hensyn til gjennomsnittsstørrelsen på ett eller annet vis. Dette kan tenkes gjort på forskjellige måter, f.eks.:

- inntekt/forbruksutgift pr. person
- inntekt/forbruksutgift pr. "forbruksenhet", ved at hver person i husholdningen blir tillagt "vekt", etter f.eks. alder og kjønn
- andre måter

Inntekt pr. person er neppe en helt tilfredsstillende måte å definere inntektsnivå på. Det er visse fellesgoder i en husholdning, altså goder som alle medlemmene nyter godt av. Eksempler kan være bolig, lys og brensel, renovasjon etc. Utgiftene behøver neppe øke proporsjonalt med persontallet for at det materielle velferdsnivået skal være konstant. Den samme innvendingen kan gjøres mot bruk av forbruksenheter; det tas ikke hensyn til fordelene ved fellesgoder.

Ved utformingen av visse offentlige stønadsordninger er det tatt hensyn til fordelene ved fellesgoder i husholdningen. Dette gjelder f.eks. folketrygdens alderspensjon. For ektefeller som begge mottar alderspensjon er ikke stønadsbeløpet dobbelt så stort som for én person; det er bare en halv gang større.

Det er selvsagt vanskelig å si hvordan man "egentlig" burde definere nivå. Som et forsøk vil vi her velge følgende måte: Første person settes lik 1,0, og hver av de andre personer lik 0,5 personenheter. Voksne og barn teller likt. Som eksempel vil en familie på 3 voksne og 2 barn utgjøre $1,0 + 4 \times 0,5 = 3$ enheter. En inntekt på f.eks. 60 000 kroner for denne familien vil etter dette være ekvivalent med 20 000 kroner for en enslig person. I det følgende er denne beregnede inntekten kalt "inntektsekvivalent"¹⁾. Det er beregnet ekvivalenter for alle husholdningene i utvalget. Gjennomsnittsnivået varierer med yrkesstatus for hovedinntektstakeren:

	Alle	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske	Selvstendig næringsdrivende ellers	Lønns-takere	Ikke yrkesaktive
Inntektsekvivalent ...	20 600	17 000	22 800	22 800	17 100

Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske og ikke yrkesaktive oppviser de laveste gjennomsnittstallene. Tabell 6 viser en prosentvis fordeling av husholdningene etter inntektsekvivalent.

Tabell 6. Husholdninger etter inntektsekvivalent med forskjellig yrkesstatus for hovedinntektstakeren. Prosent *Households by income equivalent with various occupations to the main income earner. Percentages*

Inntektsekvivalent <i>Income equivalent</i>	Alle <i>All</i>	Yrkesstatus <i>Occupation</i>			
		Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	Selvstendig næringsdrivende ellers <i>Other self-employed</i>	Lønns-takere <i>Wage earners and salaried employees</i>	Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>
I alt <i>Total</i>	100	100	100	100	100
Under 10 000	7	18	12	3	9
10 000 - 15 000	26	29	25	18	40
15 000 - 20 000	23	26	17	24	21
20 000 - 25 000	18	14	13	22	13
25 000 og over <i>and over</i>	26	12	32	32	17
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i> ..	3 271	234	232	1 829	876

1) Dette gjelder "disponibel inntekt". Det har ikke vært mulig å gjøre tilsvarende for "forbruksdisponibel inntekt" (jfr. avsnitt II.2).

Tabellen viser at andelen under 10 000 kroner er størst for selvstendige i jordbruk m.v., lavest for lønnstakerne. Andelen under 15 000 kroner (de to første gruppene slått sammen) er ca. 50 prosent for selvstendige i jordbruk m.v. og for ikke yrkesaktive, mens den bare er ca. 20 prosent for lønnstakere. På den annen side er andelen over 25 000 kroner størst for lønnstakere og selvstendige utenom jordbruk m.v.

Det er foran påpekt at inntektstallene må antas å inneholde visse unøyaktigheter; særlig for selvstendig næringsdrivende. I stedet for å studere inntekten kan det derfor være av interesse å se på total forbruksgift. Det er beregnet ekvivalenter på samme måten som for inntekten. Gjennomsnittlige ekvivalenter er:

	Alle	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske	Selvstendig næringsdrivende ellers	Lønns-takere	Ikke yrkesaktive
Forbruksekvivalent ...	18 800	14 500	19 800	21 100	15 500

Som ved inntektsekvivalentene ligger selvstendig næringsdrivende i jordbruk m.v. og ikke yrkesaktive lavest. Nivået for selvstendige i jordbruk m.v. utgjør f.eks. ca. 69 prosent av nivået for lønnstakerne. Tabell 7 viser en prosentvis fordeling av husholdningene etter ekvivalentene.

Tabell 7. Husholdninger etter forbruksekvivalent med forskjellig yrkesstatus for hovedinntektstakeren. Prosent *Households by consumption equivalent with various occupations for the main income earner. Percentages*

Forbruksekvivalent <i>Consumption equivalent</i>	Alle <i>All</i>	Yrkesstatus <i>Occupation</i>			
		Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	Selvstendig næringsdrivende ellers <i>Other self-employed</i>	Lønns-takere <i>Wage earners and salaried employees</i>	Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>
I alt <i>Total</i>	100	100	100	100	100
Under 10 000	19	34	20	10	32
10 000 - 15 000	26	30	23	25	28
15 000 - 20 000	20	15	17	23	17
20 000 - 25 000	13	7	13	16	9
25 000 og over <i>and over</i>	21	13	27	25	14
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i> ..	3 271	234	232	1 829	976

Tabellen viser at andelene med lav forbruksekivalent er størst blant selvstendige i jordbruk m.v. og ikke yrkesaktive, dvs. nokså godt i samsvar med inntektsfordelingen i tabell 6.

Tallet på lønnstakere i undersøkelsen er relativt stort (1 829 husholdninger). Dette gjør det mulig å dele inn lønnstakerne i grupper, f.eks. etter yrke. En har studert en grov inndeling i forskjellige yrker: Handel og kontor, transport- og kommunikasjonsarbeid, industri-, bygge- og anleggsarbeid osv. En fant imidlertid ikke noen typiske forskjeller mellom gruppene.

Også for ikke yrkesaktive kan det foretas en inndeling i grupper, f.eks.:

- pensjonister
- arbeidsuføre, syke
- andre (arbeidsledige m.v.)

De gjennomsnittlige ekvivalenter for disse gruppene er:

	Alle	Pensjonister	Arbeids- uføre, syke	Andre
Inntektsekivalent	17 100	17 200	18 300	15 000
Forbruksekivalent	15 500	14 400	16 600	17 700

Det ser ikke ut til å være noen særlig stor forskjell mellom gruppene når det gjelder gjennomsnittstallene. (For gruppen "andre" ligger imidlertid forbrukstallet vesentlig over inntektstallet.) Det er visse forskjeller når det gjelder fordelingen. Tabell 8 viser fordelingen av ikke yrkesaktive etter inntektsekivalentene.

Tabell 8. Husholdninger etter inntektsekivalent hvor hovedinntektstakeren er ikke yrkesaktiv. Prosent *Households by income equivalent where the main income earner is not occupationally active. Percentages*

Inntektsekivalent <i>Income equivalent</i>	Alle <i>All</i>	Ikke yrkesaktive <i>Not occupationally active</i>		
		Pensjonister <i>Pensioners</i>	Arbeids- uføre, syke <i>Handicapped, sick persons</i>	Andre <i>Others</i>
I alt <i>Total</i>	100	100	100	100
Under 10 000	9	4	12	23
10 000 - 15 000	40	46	33	31
15 000 - 20 000	21	21	19	22
20 000 - 25 000	13	13	15	10
25 000 og over <i>and over</i>	17	16	19	15
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	976	577	227	172

Mens andelen som ligger under 10 000 kroner er 9 prosent for alle ikke yrkesaktive (under ett), er den bare 4 prosent blant pensjonistene. Hele 46 prosent ligger mellom 10 og 15 tusen kroner. Dette har sammenheng med nivået på pensjonen for store grupper, bl.a. for alderspensjonistene. For arbeidsuføre, syke og gruppen andre er andelen med under 10 000 kroner større, særlig for den sistnevnte. De gjennomsnittlige ekvivalentene foran tyder imidlertid på at denne gruppens forbruk er vesentlig høyere enn den oppgitte inntekten, i gjennomsnitt. Tabell 9 viser tilsvarende fordeling som tabell 8, men med forbruksekvivalenter.

Tabell 9. Husholdninger etter forbruksekvivalent hvor hovedinntektstakeren er ikke yrkesaktiv. Prosent *Households by consumption equivalent where the main income earner is not occupationally active. Percentages*

Forbruksekvivalent <i>Consumption equivalent</i>	Alle <i>All</i>	Ikke yrkesaktive <i>Not occupationally active</i>		
		Pensjonister <i>Pensioners</i>	Arbeids- uføre, syke <i>Handicapped, sick persons</i>	Andre <i>Others</i>
I alt <i>Total</i>	100	100	100	100
Under 10 000	32	38	25	23
10 000 - 15 000	28	27	30	30
15 000 - 20 000	17	16	19	17
20 000 - 25 000	9	7	9	13
25 000 og over <i>and over</i>	14	12	17	17
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	976	577	227	172

Tabellen viser at andelen som ligger under en forbruksekvivalent på 10 000 kroner er høyest blant pensjonistene. Dette til tross for at pensjonistene har den minste andelen med en inntektsekvivalent under 10 000 kroner. Dette må åpenbart ha sammenheng med den observerte høye sparingen blant pensjonistene.

Det vil som regel være av interesse å finne svar på følgende spørsmål:

- Er det grupper i samfunnet som har en lav materiell levestandard?
- Hvor lav er levestandarden for disse gruppene?
- Er denne levestandarden "uakseptabel" lav (har vi et "fattigdomsproblem")?

Det er vesentlige forskjeller mellom husholdninger, enten man måler inntekt/forbruk pr. husholdning, pr. person eller målt ved ekvivalenter.

Det er ifølge tallene gjennomsnittlige forskjeller mellom husholdninger etter yrkesstatus for hovedinntektstakeren. Selvstendige i primærnæringene og ikke yrkesaktive har f.eks. gjennomsnittlig den laveste levestandarden, målt med inntekts- og forbruksekvivalenter. Det er imidlertid store variasjoner innen gruppene. Ifølge tabellene 6 og 8 er det et betydelig antall også blant selvstendige i primærnæringene og blant ikke yrkesaktive som har høye ekvivalenter.

Neste spørsmål er hvor lav levestandarden er for de dårligst stilte gruppene. Dersom man skulle kunne gi noe godt svar på dette spørsmålet, burde man også hatt et fullgodt mål på materiell levestandard. En måte å studere dette på er å se på gjennomsnittlige inntektsekvivalenter for husholdningene med den laveste ekvivalenten (f.eks. under 10 000 kroner). Problemet er at man må regne med visse målefeil i inntekten, eller kortsiktige årlige variasjoner i inntekten. Slike målefeil eller variasjoner har trolig ofte i betydelig grad vært systematisk negative for husholdninger som i materialet opptrer som lavinntektsgrupper. (Tilsvarende gjelder vel i enda større grad ved total forbruksutgift som velstandsmål.)

En annen - og kanskje bedre - måte å studere dette på er antakelig å betrakte den gjennomsnittlige forbruksekvivalenten for husholdningsgrupper med lav inntektsekvivalent. (Evt. kunne man betrakte den gjennomsnittlige inntektsekvivalenten for husholdningsgrupper med lav forbruksekvivalent.) For husholdninger med inntektsekvivalent under 10 000 kroner finner en følgende ekvivalenter i gjennomsnitt:

	Alle	Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske	Selvstendig næringsdrivende ellers	Lønns-takere	Ikke yrkesaktive
Inntektsekvivalent ...	7 100	6 900	7 900	7 600	6 700
Forbruksekvivalent ...	13 500	12 300	12 800	16 300	12 500
Tallet på husholdninger	221	42	28	60	91

En ser at husholdninger med inntektsekvivalent under 10 000 kroner på langt nær har så lav gjennomsnittlig forbruks- som inntektsekvivalent. Dette tyder på at inntektstallene våre ikke gir noe godt mål på levestandard for grupper med lav oppgitt inntekt.

På samme måte kan en dele inn spesielt ikke yrkesaktive i grupper. (Inntektsekivalent under kr 10 000.)

	Alle	Pensjonister	Arbeids- uføre, syke	Andre
Inntektsekivalent	6 700	7 600	7 400	5 800
Forbruksekivalent	12 500	10 600	13 400	13 000
Tallet på husholdninger	91	24	28	39

Forbrukstallene ligger også her klart over inntektstallene for alle gruppene.

En nokså vanlig brukt måte å indikere levestandarden på er (som nevnt i avsnittene foran) å betrakte andelen av total forbruksutgift som går til matvarer. (Inntektsekivalent under 10 000.)

	Alle	Selvstendig nærings- drivende i jordbruk, skogbruk og fiske	Selv- stendig nærings- drivende ellers	Lønns- takere	Ikke yrkes- aktive
Matvareandel. Prosent	28,9	30,2	28,3	26,1	31,2

For gruppen ikke yrkesaktive:

	Alle	Pensjonister	Arbeids- uføre, syke	Andre
Matvareandel. Prosent	31,2	35,6	32,9	28,2

Ekvivalenter og matvareandeler gir på hver sine måter uttrykk for velstandsnivået. For så vidt kan man vel i en viss forstand si at nivået (nivåene) på levestandarden "blir funnet".

Det siste og vanskeligste spørsmålet er om levestandarden "absolutt sett" er lav. Dette er selvsagt mest et spørsmål om hva man synes er lavt. Hvor lav må f.eks. forbruksekvivalenten være (eller evt. hvor høy må utgiftsandelen til matvarer være) for at levestandard bør betraktes som "for lav"? Matvareandelen og total forbruksutgift i gjennomsnitt for hele befolkningen har endret seg relativt raskt over tiden, fra f.eks. 1958 til 1973. Når det gjelder matvareandelen (i prosent), finner en¹⁾:

1) NOS Forbruksundersøkelse 1973, tabell 2.

	1958	1967	1973
Matvareandel. Prosent	39,9	29,6	24,0

Total forbruksutgift pr. person (målt i 1974-kroner) viser¹⁾:

	1958	1967	1973
Total forbruksutgift	7 500	10 800	14 000

Synet på hva som er "lavt" eller "for lavt" endrer seg sikkert med tiden, etter som den alminnelige velstanden øker, og det er neppe fornuftig å prøve å fastsette noen endelig grense for hva som er "akseptabelt".

Det er trolig vanskelig å avgjøre ved hjelp av forbruksmateriale om det er et stort eller lite "fattigdomsproblem" i Norge i dag. Det er flere grunner til dette:

- en mangler ofte tilstrekkelig pålitelige opplysninger om f.eks. disponibel inntekt (gjelder spesielt for mange som det er opplyst at har lav inntekt),
- dersom det bare er et mindre antall husholdninger som bør betraktes som "fattige", vil et tilfeldig utvalg gi et spinkelt datagrunnlag (få observasjoner). Siden man neppe har skikkelige kriterier på fattigdom (f.eks. disponibel inntekt), kan det heller ikke trekkes tilleggsutvalg av husholdninger blant disse. Eventuelle spredte enkelttilfeller kan ikke kartlegges ved slik statistikk,
- deltakelse i forbruksundersøkelsene bygger på frivillighet. Det er et betydelig frafall blant husholdninger som trekkes ut til å delta, bl.a. sikkert som følge av at deltakelse krever en viss innsats. En må vel regne med at frafallet blir særlig stort blant husholdninger med dårlig orden i økonomien sin (deltakerne skal bl.a. føre regnskap over alle utgifter).

1) Inflatert med konsumprisindeksens tall.

I avsnitt IV.1 og 2 har en betraktet levestandarden for forskjellige sosialgrupper: selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske, selvstendige ellers, lønnstakere og ikke yrkesaktive. Tallene tyder på at selvstendige i primærnæringene og ikke yrkesaktive gjennomsnittlig har den laveste materielle levestandarden.

I dette avsnittet har en benyttet inntekts- og forbruksekvivalenter for å sammenlikne husholdninger av ulik størrelse. Det kan sikkert reises en del tvil om bruken av slike ekvivalenter. Det er f.eks. ikke umiddelbart lett å si hvor mye en flerpersonhusholdning "behøver" sammenliknet med en enslig.

I det følgende blir det ikke nyttet ekvivalenter. En vil der betrakte inntekt, forbruk m.v. pr. husholdning. Hovedinndelingen vil være etter husholdningstype: enslige, ektepar uten barn osv.

V. LEVESTANDARD FOR FORSKJELLIGE HUSHOLDNINGSTYPER

1. Oversikt

En vanlig brukt måte å dele inn husholdninger i grupper på er etter husholdningstype. Her vil følgende hovedinndeling bli nyttet:

- enslige (én-personhusholdninger)
- enslige med barn
- ektepar uten barn
- ektepar med barn
- andre husholdninger

Det vil også bli foretatt ytterligere inndeling av gruppene i undergrupper, bl.a. etter alder og yrkesaktivitet. Det er nemlig store variasjoner også innen de enkelte av disse gruppene. Enslige består av så vel yngre som eldre, menn og kvinner, yrkesaktive og ikke yrkesaktive osv. Det er ofte et problem å klassifisere husholdninger på en slik måte at klassene danner noenlunde enhetlige grupper av husholdninger, uten at det blir for få observasjoner i hver gruppe.

Tabell 10 viser en oversikt over disponibel inntekt, total forbruksutgift osv. for de forskjellige husholdningstypene.

Tabell 10. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbrugsgoder og formue for forskjellige husholdningstyper. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods and property for various types of households. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Husholdningstype <i>Household type</i>				Andre hus- hold- ninger <i>Other house- holds</i>
		Enslige (én- person- hus- hold- ninger) <i>Single persons with Single persons</i>	Enslige med barn <i>Single persons with children</i>	Ektepar uten barn <i>Married couples without children</i>	Ektepar med barn <i>Married couples with children</i>	
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i> ..	37 600	18 500	29 300	33 900	42 000	49 900
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	36 500	15 900	32 100	30 800	45 300	47 100
Matvareandel. Pro- sent <i>Food share,</i> per cent	24,3	23,9	24,7	23,9	23,7	24,9
Beholdning av varige goder <i>Stock of du- rable goods</i>	18 300	6 300	11 700	16 800	22 800	23 800
Bruttoformue <i>Gross property</i>	87 200	37 700	33 200	78 400	93 000	123 300
Nettoformue <i>Net property</i>	46 400	29 800	20 800	50 000	32 100	67 100
Personer pr. hus- holdning <i>Persons per household</i>	2,90	1,00	2,83	2,00	4,15	3,80
Av dette: Barn <i>Of which: Children</i>	0,74	-	1,83	-	2,15	0,63
Tallet på hushold- ninger <i>Number of households</i>	3 271	515	38	687	935	1 096

Tabellen viser til dels store variasjoner mellom gruppene. Som vel rimelig kan være har enslige lavere inntekt og forbruk enn de andre gruppene. Ektepar uten barn har f.eks. bort imot dobbelt så høye inntekts- og forbrukstall som enslige. Den prosentvise matvareandelen er meget lik for gruppene. Når det gjelder formuestallene er det imidlertid betydelige forskjeller. Tabell 11 viser sammensetningen av formuen.

Tabell 11. Gjennomsnittlig formue og gjeld for forskjellige husholdningstyper. Kroner *Average property and liabilities for various types of households. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Husholdningstype <i>Household type</i>				Andre hus- hold- ninger <i>Other house- holds</i>
		Enslige (én- person- hus- hold- ninger) <i>Single persons with Single persons</i>	Enslige med barn <i>Single persons with chil- dren</i>	Ektepar uten barn <i>Married couples without chil- dren</i>	Ektepar med barn <i>Married couples with chil- dren</i>	
Bruttoformue <i>Gross property</i>	87 200	37 700	33 200	78 400	93 000	123 300
Av dette: <i>Of which:</i>						
Bankinnskott						
<i>Deposit</i>	16 100	14 000	8 200	20 000	8 200	21 300
Fast eiendom						
<i>Real estate</i>	45 100	19 600	16 900	36 400	47 100	67 300
Annen formue						
<i>Other property</i> .	26 000	4 100	8 100	22 000	37 700	34 700
Gjeld <i>Liabilities</i> .	40 800	7 900	12 400	28 400	60 900	56 200
Nettoformue <i>Net property</i>	46 400	29 800	20 800	50 000	32 100	67 100
Tallet på hushold- ninger <i>Number of households</i>	3 271	515	38	687	935	1 096

Dersom man betrakter forholdet mellom brutto- og nettoformue, er det iøynefallende at gjelden er særlig stor blant ektepar med barn. Dette kan naturlig tenkes å ha sammenheng med at familien gjennomsnittlig er etablert for ikke så altfor mange år siden. Denne gruppen har en relativt stor andel av bruttoformuen plassert som fast eiendom eller annen formue, mens altså en liten del er i form av bankinnskott. Blant enslige (for en stor del eldre personer) utgjør bankinnskott en nokså betydelig del av bruttoformuen. Det samme gjelder i noen grad ektepar uten barn.

Av tabell 11 kan de prosentvise andelene av bruttoformuen lett beregnes:

	Alle	Enslige	Enslige med barn	Ektepar uten barn	Ektepar med barn	Andre hushold- ninger
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bankinnskott	18,5	37,1	21,9	25,5	8,8	17,2
Fast eiendom	51,7	52,0	54,5	46,4	50,6	54,5
Annen formue	29,8	10,9	23,7	28,1	40,5	28,3

2. Enslige (én-personhusholdninger)

I tabell 10 er enslige sammenholdt med andre typer husholdninger. Fordi enslige er en nokså inhomogent sammensatt gruppe, kan det være interessant å dele den inn i undergrupper. I tabell 12 er enslige delt inn i aldersgrupper.

Tabell 12. Gjennomsnittlige inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbrugsgoder og fomue for enslige i forskjellige aldersgrupper. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods and property for single persons in various groups of age. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Alder <i>Age</i>		
		Under 40 år <i>years</i>	40-66 år <i>years</i>	67 år og over <i>years</i> and over
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	18 500	21 200	20 700	15 700
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	15 900	21 300	17 200	12 800
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	23,9	14,0	24,5	28,8
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	6 300	7 200	9 100	3 600
Bruttoformue <i>Gross property</i>	37 700	14 800	49 200	35 400
Nettoformue <i>Net property</i>	29 800	5 200	37 000	31 900
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	515	75	204	236

Tabellen viser betydelige variasjoner mellom aldersgruppene. Inntekt og forbruksutgifter er høyere for de yngre enn for de eldre. Videre er ifølge tallene sparingen - dvs. differansen mellom inntekt og forbruk - rundt null for gruppen under 40 år, mens den gjennomsnittlig er ca. kr 3 000-3 500 for de to andre gruppene. Matvareandelen er lav for personer under 40 år. Dette har delvis sammenheng med at disse for en del spiser på kafé, kantine osv. (Utgifter på kaféer, kantiner og restauranter m.v. er her ikke inkludert i gruppen matvarer.) Videre viser tallene at de to eldste gruppene med den høyeste sparingen også har den høyeste formuen, i gjennomsnitt.

Yrkesaktivitet varierer med alderen. Derfor er de yngre gruppene i stor grad yrkesaktive, mens de eldre ofte er pensjonister. Blant de eldre er det en stor overvekt av kvinner. Dette skyldes både at kvinner har en høyere gjennomsnittlig levealder enn menn, men dessuten at gifte kvinner gjerne er yngre enn deres mannlige ektefeller. Det blir derfor en overvekt av gjenlevende enslige kvinner.

Tabell 13 viser en oppstilling hvor enslige er gruppert etter kjønn og yrkesaktivitet.

Tabell 13. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruks-goder, formue og gjeld for yrkesaktive/ikke yrkesaktive enslige menn og kvinner. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods, property and liabilities for occupationally active and not occupationally active single men and women. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Menn <i>Males</i>		Kvinner <i>Females</i>	
		Yrkes- aktive <i>Occupationally active</i>	Ikke yrkes- aktive <i>Not occupa- tionally active</i>	Yrkes- aktive <i>Occupationally active</i>	Ikke yrkes- aktive <i>Not occupa- tionally active</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	18 500	24 000	15 500	24 400	14 600
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	15 900	20 600	11 900	19 700	13 600
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i> ...	23,9	18,6	28,2	19,8	28,5
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	6 300	12 200	4 300	8 100	3 900
Bruttoformue <i>Gross property</i>	37 700	57 400	31 900	36 600	32 600
Av dette: <i>Of which:</i>					
Bankinnskott <i>Deposit</i> .	14 000	16 800	16 800	14 500	11 700
Fast eiendom <i>Real estate</i>	19 600	24 900	18 200	19 200	18 300
Annen formue <i>Other property</i>	4 100	15 700	3 100	2 900	2 600
Gjeld <i>Liabilities</i>	7 900	19 900	4 900	7 700	4 400
Nettoformue <i>Net property</i>	29 800	37 400	27 000	28 900	28 200
Gjennomsnittsalder <i>Average age</i>	61	48	69	47	69
Tallet på personer <i>Number of persons</i>	515	89	84	109	233

Tabell 13 viser vesentlige forskjeller mellom yrkesaktive og ikke yrkesaktive enslige. Disponibel inntekt, total forbruksutgift og beholdning av varige forbruksgoder er klart høyere for yrkesaktive enn for ikke yrkesaktive. Når det gjelder formue, viser tabellen større beløp for yrkesaktive menn enn for de andre gruppene. De øvrige persongruppene har ikke særlig forskjellige formuesnivåer.

Tabellen tyder ikke på større forskjeller mellom kjønnene - verken for yrkesaktive eller ikke yrkesaktive. De observerte forskjellene i inntekt og forbruk kan skyldes utvalgsvariansen. Det kan kanskje synes rart at yrkesaktive menn gjennomsnittlig ikke har høyere inntekt enn yrkesaktive kvinner i denne tabellen. Det er jo alminnelig kjent at menn jevnt over tjener mer enn kvinner. Man må imidlertid her ta i betraktning at dette avsnittet bare omfatter enslige (f.eks. ugifte) personer. Enslige kvinner er ofte personer som har "sattset" på en yrkeskarriere, og disse behøver ikke ha lavere inntekt enn mange menn. Dessuten viser materialet at en betydelig del av de enslige mennene i utvalget er sysselsatt i primærnæringer - og gjennomsnittsinntekten der ligger under gjennomsnittsinntekten for alle næringer.

Tabell 14 viser hvordan yrkesaktive og ikke yrkesaktive enslige er fordelt etter disponibel inntekt.

Tabell 14. Enslige yrkesaktive og ikke yrkesaktive, etter disponibel inntekt. Prosent *Single persons occupationally active and not occupationally active, by disposable income. Percentages*

Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	Alle <i>All</i>	Yrkesaktive <i>Occupationally active</i>	Ikke yrkesaktive <i>Not occupationally active</i>
I alt <i>Total</i>	100	100	100
Under 10 000	7	6	8
10 000 - 15 000	41	10	60
15 000 - 20 000	15	16	15
20 000 - 25 000	13	22	8
25 000 - 30 000	14	26	7
30 000 og over <i>and over</i>	9	20	3
Tallet på personer <i>Number of persons</i> ...	515	198	317

Tabell 14 viser store forskjeller i inntektsfordelingen for yrkesaktive og ikke yrkesaktive. En stor del av de yrkesaktive ligger i intervallet 20 000 - 30 000 kroner, mens størstedelen av de ikke yrkesaktive har mellom 10 000 - 15 000 kroner i disponibel inntekt pr. år.

Det kan være interessant å se litt nærmere på husholdningene med den laveste disponible inntekten. Hvilket nivå er det f.eks. på deres totale forbruksutgift? Følgende oppstilling viser gjennomsnittlig total forbruksutgift for enslige med disponibel inntekt henholdsvis under 10 000 og 10 000 - 15 000 kroner pr. år.

	Alle	Yrkes- aktive	Ikke yrkes- aktive
Alle enslige	15 900	20 100	13 100
Med disponibel inntekt under 10 000	12 000	} 13 200	12 400
10 000 - 15 000	12 200		12 000

Den gjennomsnittlige totale forbruksutgiften blant enslige yrkesaktive med inntekt under 15 000 kroner er altså 13 200. Dette er gjennomsnittet blant 32 personer, eller ca. 16 prosent av de yrkesaktive enslige i utvalget. De fleste av disse er noe eldre personer (gjennomsnitt 55 år), omtrent likt fordelt på menn og kvinner. Videre er det en relativ overvekt av selvstendig næringsdrivende i gruppen. Når det gjelder formue, avviker ikke denne gruppen fra gjennomsnittet blant andre yrkesaktive enslige.

De ikke yrkesaktive enslige i utvalget deler vi her i følgende grupper (prosent):

Pensjonister	66 (210)
Arbeidsuføre, syke	11 (35)
Andre	<u>23 (72)</u>
Til sammen	<u>100 (317)</u>

Tabell 15 viser disponibel inntekt, total forbruksutgift osv. for hver av disse gruppene i utvalget.

Tabell 15. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruksgoder, formue og gjeld for enslige ikke yrkesaktive. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods and liabilities for not occupationally active single persons. Kroner*

	Alle ikke yrkesaktive <i>All not occupationally active</i>	Ikke yrkesaktive <i>Not occupationally active</i>		
		Pensjonister <i>Pensioners</i>	Arbeidsuføre, syke <i>Handicapped, sick persons</i>	Andre <i>Others</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	14 800	15 300	14 200	13 800
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	13 100	12 700	12 800	14 700
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	28,4	29,6	29,9	24,7
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	4 000	3 700	3 100	5 600
Bruttoformue <i>Gross property</i>	32 400	35 000	20 600	30 300
Av dette: <i>Of which:</i>				
Bankinnskott <i>Deposit</i>	13 000	13 800	: ¹⁾	12 900
Fast eiendom <i>Real estate</i>	18 300	19 400	: ¹⁾	17 000
Annen formue <i>Other property</i> ..	1 100	1 800	: ¹⁾	400
Gjeld <i>Liabilities</i>	4 500	3 800	7 700	5 200
Nettoformue <i>Net property</i>	27 900	31 100	12 900	25 200
Gjennomsnittsalder (år) <i>Average age</i>	69	74	58	63
Tallet på personer <i>Number of persons</i>	317	210	35	72

1) Statistisk uoverensstemmelse.

1) *Statistical disagreement.*

Av tabellen går det fram at det er visse forskjeller mellom gruppene, f.eks. når det gjelder formuesnivået. Med den begrensede størrelsen på utvalget kan imidlertid dette ha sammenheng med statistiske tilfeldigheter.

De to laveste inntektsgruppene (under 10 000 og 10 000 - 15 000 kroner) har som vist ca. 12 000 kroner i total forbruksutgift pr. år i gjennomsnitt. Den relative sammensetningen av disse gruppene er følgende (i prosent):

	Under 10 000	10 000 - 15 000
Pensjonister	35 (9)	68 (129)
Arbeidsuføre, syke	12 (3)	13 (24)
Andre	54 (14)	19 (36)
Til sammen	100 (26)	100 (189)

Mens pensjonistene utgjør 66 prosent av de ikke yrkesaktive enslige i utvalget, utgjør de bare 35 prosent blant gruppen under 10 000 kroner i inntekt. Gruppen "andre" utgjør derimot en stor prosentandel (54 prosent) i den laveste inntektsklassen.

3. Enslige med barn

I utvalget er det 38 husholdninger som består av enslige med barn under 16 år. Når det gjelder antall barn har utvalget følgende sammensetning:

1 barn	14
2 barn	20
3 barn eller flere ..	<u>4</u>
I alt	<u>38</u>

Når det gjelder sivilstand finner en denne fordelingen:

Ugift	2
Separert/skilt	23
Enke/-mann	12
Uoppgitt	<u>1</u>
	<u>38</u>

Blant de 38 enslige med barn er det 33 kvinner og 5 menn. Av enslige med barn er 22 yrkesaktive, mens 16 ikke er det. Tabell 16 viser inntekt, total forbruksutgift osv. for yrkesaktive og ikke yrkesaktive enslige med barn.

Tabell 16. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbrugsgoder, formue og gjeld for yrkesaktive og ikke yrkesaktive enslige med barn. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods, property and liabilities for occupationally active and not occupationally active single persons with children. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Yrkesaktivitet <i>Occupational activity</i>	
		Yrkesaktive <i>Occupationally active</i>	Ikke yrkesaktive <i>Not occupationally active</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i> ..	29 300	35 700	21 200
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	32 100	36 400	26 700
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	24,7	21,6	30,0
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	11 700	12 300	10 800
Bruttoformue <i>Gross property</i>	33 200	35 300	30 700
Av dette: <i>Of which:</i>			
Bankinnskott <i>Deposit</i>	8 200	12 100	3 200
Fast eiendom <i>Real estate</i>	16 900	18 200	15 200
Annen formue <i>Other property</i>	8 100	5 000	12 300
Gjeld <i>Liabilities</i>	12 400	15 900	8 100
Nettoformue <i>Net property</i>	20 800	19 400	22 600
Barn pr. husholdning <i>Children per household</i>	1,83	1,66	2,04
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	38	22	16

Som en ser bygger resultatene i tabell 16 på nokså få observasjoner. Det er derfor ikke tilrådelig å trekke altfor sterke konklusjoner på dette grunnlaget. Tallene viser imidlertid at disponibel inntekt er langt lavere for ikke yrkesaktive enn for yrkesaktive. Det samme gjelder total forbruksutgift. Matvareandelen er også høyere for ikke yrkesaktive enn for yrkesaktive.

4. Ektepar uten barn

Ektepar uten barn er en noe inhomogent sammensatt gruppe med hensyn på alder på ektefellene. En stor del er eldre ektepar hvor barna har flyttet hjemmefra, mens andre er yngre - og som kanskje ikke har fått barn ennå. Tabell 17 viser inntekt, total forbruksutgift m.v. for ektepar med hovedinntektstakeren i forskjellige aldersgrupper.

Tabell 17. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruksgoder, formue og gjeld for ektepar uten barn. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods, property and liabilities for married couples without children. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Alder på hoved- inntektstakeren <i>Age of main income earner</i>		
		Under 40 år <i>years</i>	40-66 år <i>years</i>	67 år og over <i>years and over</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i> .	33 900	43 300	36 300	26 800
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	30 800	41 700	33 000	23 600
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	23,9	16,2	24,2	28,3
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	16 800	20 600	19 800	11 200
Bruttoformue <i>Gross property</i>	78 400	53 500	88 200	74 300
Av dette: <i>Of which:</i>				
Bankinnskott <i>Deposit</i>	20 000	6 600	20 800	24 100
Fast eiendom <i>Real estate</i>	36 400	18 200	41 700	36 100
Annen formue <i>Other property</i>	22 000	28 700	25 700	14 100
Gjeld <i>Liabilities</i>	28 400	40 000	31 900	19 100
Nettoformue <i>Net property</i>	50 000	13 500	56 300	55 200
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	687	92	347	248

Tabellen viser nokså store variasjoner etter alder. Inntekt og forbruk er gjennomsnittlig klart høyere for de yngre enn for de eldre ekteparene. Når det gjelder formue er det omvendt; de eldre har større formue enn de yngre. Gjelden er mye større for yngre enn for eldre. Dette har sikkert sammenheng med at mange yngre relativt nylig har etablert seg. Mønsteret i variasjonene mellom aldersgruppene er ellers ikke så forskjellig fra det vi fant for enslige (avsnitt V.2).

Forskjeller i inntekt (og forbruksutgifter) har nær sammenheng med yrkesaktiviteten for ekteparene. I utvalget fant en følgende fordeling (prosent):

Begge ektefeller yrkesaktive	23 (156)
Den ene ektefellen yrkesaktiv ...	41 (282)
Ingen yrkesaktive	36 (249)
Til sammen	100 (687)

Tabell 18 viser inntekt, total forbruksutgift m.v. for ektepar med forskjellig yrkesaktivitet for ektefellene.

Tabell 18. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruksgoder, formue og gjeld for ektepar uten barn med forskjellig yrkesaktivitet. Kroner
Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods, property and liabilities for married couples without children and with various occupational activities. Kroner

	Alle <i>All</i>	Yrkesaktivitet <i>Occupational activity</i>		
		Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses occupationally active</i>	Den ene ektefellen yrkesaktiv <i>One of the spouses occupationally active</i>	Ingen av ektefellene yrkesaktive <i>None of the spouses occupationally active</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	33 900	46 200	34 400	25 100
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	30 800	40 100	32 300	23 100
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	23,9	19,1	24,3	28,4
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	16 800	23 400	18 100	11 100
Bruttoformue <i>Gross property</i>	78 400	83 200	88 900	63 200
Av dette: <i>Of which:</i>				
Bankinnskott <i>Deposit</i>	20 000	17 100	18 600	23 600
Fast eiendom <i>Real estate</i>	36 400	33 300	43 400	30 300
Annen formue <i>Other property</i>	22 000	32 800	26 900	9 300
Gjeld <i>Liabilities</i>	28 400	43 600	31 500	15 000
Nettoformue <i>Net property</i>	50 000	39 600	57 400	48 100
Alder på hovedinntektstakeren <i>Age of main income earner</i>	59	45	57	71
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	687	156	282	249

Tabellen viser tall for inntekt, forbruksutgifter og formue m.v. som tilsvarende omtrent det en fant i tabell 17 ved aldersgrupperingen. En ser også at det er blant de yngre ekteparene at begge ektefeller er yrkesaktive, mens naturlig nok få er yrkesaktive blant de eldre.

I vedleggstabell 6 er det en oppstilling for ektepar uten barn hvor hovedinntektstakeren ikke er yrkesaktiv. I vedlegget er det skilt mellom når hovedinntektstakeren er henholdsvis pensjonist, arbeidsufør/syk og annet (bl.a. arbeidsløs). Selv om man bør være forsiktig med å trekke konklusjoner når datagrunnlaget ikke er mer solid enn dette, tyder tallene på at pensjonistene har lavere totalforbruk og høyere matvareandel enn de andre gruppene. En rimelig forklaring på dette synes å være det faktum at den andre ektefellen (den som ikke er hovedinntektstakeren), nokså sjelden har inntektsgivende arbeid hvis hovedinntektstakeren er pensjonist. Dette hender derimot oftere dersom hovedinntektstakeren er arbeidsufør eller syk, viser det seg. Dette synes å være en rimelig forklaring på at en ikke fant samme mønster for enslige i tabell 15.

Tabell 19 viser en fordeling av husholdninger med forskjellig yrkesaktivitet etter disponibel inntekt.

Tabell 19. Ektepar uten barn med forskjellig yrkesaktivitet, etter disponibel inntekt. Prosent *Married couples without children with various occupational activities, by disposable income. Percentages*

Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	Alle <i>All</i>	Yrkesaktivitet <i>Occupational activity</i>		
		Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses occupationally active</i>	Den ene ektefellen yrkesaktiv <i>One of the spouses occupationally active</i>	Ingen av ektefellene yrkesaktive <i>None of the spouses occupationally active</i>
I alt <i>Total</i>	100	100	100	100
Under 15 000	4	} 4	4	4
15 000 - 20 000	15		8	33
20 000 - 30 000	29		12	41
30 000 - 40 000	25		18	15
40 000 - 50 000	14	26	14	6
50 000 og over <i>and over</i>	14	40	9	2
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	687	156	282	249

Tabellen gjenspeiler det en fant ved gjennomsnittene i tabell 18; høy yrkesaktivitet viser gjennomsnittlig en høy samvariasjon med høy disponibel inntekt. Det er imidlertid store individuelle variasjoner. Blant husholdninger hvor begge ektefeller er yrkesaktive, er det f.eks. 16 prosent (4 + 12) som har disponibel inntekt under 30 000 kroner (i alt 25 husholdninger i utvalget). Den gjennomsnittlige disponible inntekten for gruppen er kr 22 700, mens total forbruksutgift er kr 29 900. (Dette tyder på at inntekten gjennomsnittlig er et dårlig mål på velstand for yrkesaktive med særlig lav oppgitt inntekt.) Det kan nevnes at det relativt er en meget stor overvekt av selvstendig næringsdrivende blant disse 25 husholdningene, særlig selvstendige i primærnæringene.

Blant husholdninger hvor den ene ektefellen er yrkesaktiv er det ca. 12 prosent (4 + 8) som har disponibel inntekt under 20 000 kroner (34 husholdninger i utvalget), med et gjennomsnitt på kr 14 800. Total forbruksutgift er gjennomsnittlig kr 21 400, dvs. at den oppgitte inntekten bare utgjør ca. 2/3 av totalutgiften. Også i denne lavinntektsgruppen er det en stor relativ overvekt av selvstendig næringsdrivende.

Blant ektepar hvor ingen av ektefellene er yrkesaktive er det hele 37 prosent (4 + 33) som har disponibel inntekt under 20 000 kroner (91 husholdninger i utvalget). Gjennomsnittlig disponibel inntekt for gruppen er kr 16 800, mens total forbruksutgift er kr 17 000. Sammenliknet med de yrkesaktive er det en rimeligere overensstemmelse mellom inntekts- og forbruksnivået for de ikke yrkesaktive. Blant disse 91 husholdningene var det 10 med inntekt under 15 000 kroner, med en gjennomsnittlig total forbruksutgift på kr 18 200. (Forbruksutgiftene er altså gjennomsnittlig litt høyere for husholdninger med oppgitt inntekt under 15 000 kroner enn for alle med inntekt under 20 000 kroner. Her er det imidlertid få observasjoner og derfor usikkert anslag.)

Vi har også sett på formuen for disse lavinntektsgruppene. Gjennomsnittlig nettoformue ligger rundt 30 000 kroner for de ikke yrkesaktive. Dette er en del lavere en gjennomsnittet for alle ektepar uten barn (jfr. tabell 18 foran).

5. Ektepar med barn

Vi betrakter her en husholdningstype som består bare av ektepar med barn under 16 år og ingen barn over denne aldersgrense. Utvalget består av 935 husholdninger av denne husholdningstype, med følgende prosentvise fordeling etter barnetall:

Ektepar med 1 barn	28	(266)
" " 2 "	41	(383)
" " 3 "	22	(206)
" " 4 " eller flere ...	9	(80)
	<u>100</u>	<u>(935)</u>

Det er altså ikke så svært mange husholdninger med 3 eller flere barn i utvalget. Dette henger sammen med at ektepar som også har barn som er 16 år eller eldre er holdt utenfor oppstillingen.

Tabell 20 viser variasjoner i desponibel inntekt, total forbruksutgift og formue for ektepar med forskjellig barnetall.

Tabell 20. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruksgoder, formue og gjeld for ektepar med forskjellig barnetall. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods, property and liabilities for married couples with various number of children. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Barnetall <i>Number of children</i>			
		1 barn <i>child</i>	2 barn <i>children</i>	3 barn <i>children</i>	4 eller flere barn <i>or more children</i>
Disponibel inntekt <i>Dispo-</i> <i>sable income</i>	42 000	38 900	42 900	43 200	43 100
Total forbruksutgift <i>Total</i> <i>consumption expenditure</i> ...	45 300	42 200	46 500	46 900	46 000
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	23,7	22,2	22,9	25,7	27,8
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	22 800	19 900	24 000	24 800	21 400
Bruttoformue <i>Gross</i> <i>property</i>	93 000	66 900	94 800	118 000	108 400
Av dette: <i>Of which:</i>					
Bankinnskott <i>Deposit</i> ...	8 200	7 300	8 300	9 100	8 400
Fast eiendom <i>Real estate</i>	47 100	32 300	45 500	61 300	68 300
Annen formue <i>Other</i> <i>property</i>	37 700	27 300	40 900	47 600	31 800
Gjeld <i>Liabilities</i>	60 900	40 000	63 600	82 700	63 000
Nettoformue <i>Net property</i> .	<u>32 100</u>	<u>27 000</u>	<u>31 200</u>	<u>35 300</u>	<u>45 500</u>
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	935	266	383	206	80

Ifølge tabellen er det ikke særlig store variasjoner i total forbruksutgift med hensyn på barnetallet, bortsett fra at ektepar med 1 barn ligger litt lavere enn de andre. Det går fram av tabellen at dette har en naturlig sammenheng med inntekten. Husholdninger med mange barn må - så vel som andre husholdninger - tilpasse forbruket innenfor den økonomiske ramme for husholdningen.

Disponibel inntekt er gjennomsnittlig lavere enn total forbruksutgift for alle gruppene. Disponibel inntekt omfatter for denne gruppen i praksis alle skattepliktige inntekter og barnetrygd. De inntektskategorier som ikke omfattes av den disponible inntekten er antakelig ikke særlig store. Dette kan tyde på at inntektstallene er noe for lave sammenliknet med forbruket slik dette er definert (jfr. avsnitt II.6).

Siden det er inntekten mer enn barnetallet som "bestemmer" forbruket, er det i tabell 21 vist hvordan inntekt, forbruk m.v. varierer med ektefellenes yrkesaktivitet.

Tabellen viser at inntekt og forbruksutgifter varierer med ektefellenes yrkesaktivitet. Der hvor begge er yrkesaktive er forbruket knapt 50 000 kroner, hvor den ene er yrkesaktiv knapt 40 000 kroner og hvor ingen er aktive ca. 38 000 kroner. Ektepar hvor ingen er aktive utgjør bare ca. 4 prosent av alle ektepar med barn. Når en skal vurdere utgiftsbeløpets størrelse, er det viktig å ha i minnet definisjonen på yrkesaktivitet. (Som yrkesaktiv regnes en person som i løpet av foregående 30-dagersperiode har utført minst 25 timers inntektsgivende arbeid.) En som er klassifisert som ikke yrkesaktiv kan f.eks. ha vært midlertidig fraværende fra arbeidet p.g.a. sykdom. Tallene for matvareandelen viser at andelen er høyest for gruppen med den laveste inntekten.

Ukentlig arbeidstid for hovedinntektstakeren er 41 timer i gjennomsnitt. Timetallet er uavhengig av om ektefellen er yrkesaktiv eller ikke. Gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid for yrkesaktiv ektefelle er 25 timer.

Tabell 21. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruksgoder, formue og gjeld for ektepar med barn og med forskjellig yrkesaktivitet for ektefellene. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods, property and liabilities for married couples with children and with various occupational activities for the spouses. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Yrkesaktivitet <i>Occupational activity</i>		
		Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses occupationally active</i>	Den ene ektefellen yrkesaktiv <i>One of the spouses occupationally active</i>	Ingen av ektefellene yrkesaktive <i>None of the spouses occupationally active</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	42 000	48 000	39 600	32 000
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	45 300	49 600	43 900	37 900
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	23,7	22,7	24,1	26,7
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	22 800	24 700	22 400	14 800
Bruttoformue <i>Gross property</i>	93 000	96 800	92 900	68 600
Av dette: <i>Of which:</i>				
Bankinnskott <i>Deposit</i>	8 200	7 700	8 300	10 300
Fast eiendom <i>Real estate</i>	47 100	52 000	45 200	40 300
Annen formue <i>Other property</i>	37 700	37 000	39 400	18 000
Gjeld <i>Liabilities</i>	60 900	62 100	62 500	29 500
Nettoformue <i>Net property</i>	32 100	34 700	30 400	39 100
Barnetall pr. husholdning <i>Number of children per household</i> ..	2,15	1,92	2,28	1,86
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	935	281	613	41

Ektefellenes yrkesaktivitet er naturlig nok avhengig av barnetallet og alderen på barna. Særlig vil det i mange tilfelle være avgjørende om det er barn under 7 år i husholdningen. Husmoren er oftere hjemmeværende når barnet/barna er små enn seinere. Tabell 22 viser hvordan yrkesaktiviteten er i husholdninger med henholdsvis

- ingen barn under 7 år, ett över
- " " " " " , to eller flere över
- ett " " " " " , ingen över
- " " " " " , ett eller flere över
- to eller flere barn under 7 år (og evt. også barn over 7 år).

Tabell 22. Ektepar med forskjellig barnetall og alder på barn, etter ektefellenes yrkesaktivitet. Prosent *Married couples with various number of children and age of the children, by the occupational activity of the spouses. Percentages*

		Yrkesaktivitet			Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>
		<i>Occupational activity</i>			
	Alle <i>All</i>	Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses occupationally active</i>	Den ene ektefellen yrkesaktiv <i>One of the spouses occupationally active</i>	Ingen av ektefellene yrkesaktive <i>None of the spouses occupationally active</i>	
Barn i husholdningen <i>Children in the household</i>					
Alle <i>All</i>	100	30	66	4	935
Ingen barn under 7 år, ett over <i>No children under 7 years of age, one over</i>	100	50	41	10	113
Ingen barn under 7 år, to eller flere over <i>No children under 7 years of age, two or more over</i>	100	36	60	4	191
Ett barn under 7 år, ingen over <i>One child under 7 years of age, none over</i>	100	31	63	7	153
Ett barn under 7 år, ett eller flere over <i>One child under 7 years of age, one or more over</i>	100	29	69	2	237
To eller flere barn under 7 år <i>Two or more children under 7 years of age</i>	100	17	80	3	241

Tabellen viser at det ikke er så vanlig at den andre ektefellen er yrkesaktiv dersom det er barn under 7 år i husholdningen, og sjeldnere jo flere barn dette gjelder. Blant ektepar med to eller flere barn under 7 år (og evt. også barn over 7 år) gjelder dette bare for 17 prosent av tilfellene. For ektepar med ett barn på 7 år eller over og ingen under 7 år, er begge ektefeller yrkesaktive i 50 prosent av tilfellene.

Det er nærliggende å tro at nyetablerte med små barn økonomisk er i en vanskeligere situasjon enn andre, uten at tallene i særlig grad bekrefter dette. Gjennomsnittlig disponibel inntekt er oppgitt å være kr 39 700 og total forbruksutgift kr 43 900 for ektepar med to barn under 7 år. (Matvareandelen er 24,4 prosent.) For formuen finner en følgende tall:

Bruttoformue ...	kr 88 000
Gjeld	<u> " 62 600</u>
Nettoformue	<u>kr 25 400</u>

Inntekts-, forbruks- og formuestallene for denne gruppen synes stort sett ikke å avvike så svært mye fra gjennomsnittet for alle ektepar med barn.

Gjennomsnittstall gir ikke noen fullstendig beskrivelse av den økonomiske levestandarden for en gruppe. Tabell 23 viser en prosentvis fordeling av ektepar med barn etter disponibel inntekt.

Tabell 23. Ektepar med barn og med forskjellig yrkesaktivitet, etter disponibel inntekt. Prosent *Married couples with children and with various occupational activity, by disposable income. Percentages*

	Alle <i>All</i>	Yrkesaktivitet <i>Occupational activity</i>		
		Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses occupationally active</i>	Den ene ektefellen yrkesaktiv <i>One of the spouses occupationally active</i>	Ingen av ektefellene yrkesaktive <i>None of the spouses occupationally active</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>				
Alle <i>All</i>	100	100	100	100
Under 20 000	4	1	4	24
20 000 - 30 000	16	7	19	34
30 000 - 40 000	32	22	38	17
40 000 - 50 000	24	34	21	7
50 000 og over <i>and over</i>	23	35	18	17
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	935	281	613	41

Andelene med lav inntekt er som ventet små for husholdninger hvor begge ektefeller er yrkesaktive, og størst for husholdninger hvor ingen er oppgitt å være yrkesaktiv. Blant ektepar der den ene er yrkesaktiv er det en stor del som har en disponibel inntekt på mellom 30 000 og 40 000 kroner, mens vel 20 prosent har under 30 000 kroner i disponibel inntekt.

Av alle 935 husholdninger er det 39 som har oppgitt disponibel inntekt under 20 000 kroner og 153 som har mellom 20 000 og 30 000 kroner. Tabell 24 viser gjennomsnittlig inntekt, total forbruksutgift m.v. for disse gruppene.

Tabell 24. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruksgoder, formue og gjeld for ektepar med lav inntekt. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods, property and liabilities for married couples with low income. Kroner*

	Alle ektepar med barn <i>All married couples with children</i>	Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	
		Under 20 000	20 000-30 000
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i> ..	42 000	14 400	26 200
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	45 300	38 800	35 100
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	23,7	25,5	27,7
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	22 800	15 100	17 800
Bruttoformue <i>Gross property</i>	93 000	92 400	69 100
Av dette: <i>Of which:</i>			
Bankinnskott <i>Deposit</i>	8 200	5 000	4 600
Fast eiendom <i>Real estate</i>	47 100	28 600	33 100
Annen formue <i>Other property</i>	37 700	58 900	31 400
Gjeld <i>Liabilities</i>	60 900	78 500	43 300
Nettoformue <i>Net property</i>	32 100	14 000	25 800
Barnetall pr. husholdning <i>Number of children per household</i>	2,15	2,15	1,82
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	935	39	153

Den disponible inntekten for disse gruppene er påfallende lav sammenholdt med den totale forbruksutgiften. Forbruks- og formuesforholdene for gruppen avviker delvis, men ikke så svært meget fra gjennomsnittet for alle ektepar med barn. Dette tyder på at inntektsoppgavene gir et dårlig bilde av den materielle levestandarden for disse "lavinntekts"-gruppene. Tallmaterialet viser at det er en kraftig overrepresentasjon av selvstendig næringsdrivende (deriblant jordbrukere) i disse lavinntektsgruppene.

Sammendrag

I denne artikkelen har en anvendt det kombinerte materialet fra inntekts- og formuesundersøkelsen 1973 og fra forbruksundersøkelsen fra samme år, for å beskrive den materielle levestandarden for forskjellige befolkningsgrupper, spesielt de såkalte lavinntektsgruppene. Som indikatorer på levestandard er nyttet inntekt, total forbruksutgift, matvarenes andel av total forbruksutgift, beholdning av varige forbruks-goder, formuesnivå og sammensetningen av formuen.

En god del plass er brukt på å omtale kvaliteten på data-materialet, særlig inntektsoppgavene. Det kan være mange grunner til at inntektstall synes å stemme dårlig med andre relaterte størrelser, f.eks. med den totale forbruksutgiften. Foruten årsaker av definisjons-messig karakter kan det være beregningsmessige forhold eller inntekts-unndragelser som fører til at man får "uventede" resultater. Det synes spesielt som om inntektsoppgavene gir et dårlig uttrykk for den "økonomiske evnen" blant husholdninger med den laveste oppgitte inn-tekten. Dette gjør at materialet ikke er så godt egnet som ønskelig kunne være til å kartlegge deres levestandard.

Det er foretatt en sammenlikning av inntekts- og forbruksnivå ved bruk av såkalte inntekts- og forbruksekvivalenter blant forskjellige sosialgrupper:

- selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske
- selvstendig næringsdrivende ellers
- lønnstakere
- ikke yrkesaktive

Resultatene viser jevnt over at selvstendige i jordbruk, skogbruk, fiske og ikke yrkesaktive har lavere inntekt og forbruk enn de andre gruppene, gjennomsnittlig ca. 70 prosent av deres nivå. Det er imidlertid betyde-lige individuelle variasjoner, særlig blant selvstendig næringsdrivende.

Forbruks- og inntektsnivå varierer selvsagt mye mellom grupper av husholdninger - inndelt etter husholdningstype, yrkesaktivitet og alder. Yngre yrkesaktive personer tjener (og forbruker) mer enn eldre. Når det derimot gjelder bruttoformue, er det ikke noe helt entydig mønster i forskjellene mellom aldersgruppene. De yngre har imidlertid størst gjeld, mens nettoformuen (følgelig) blir større blant eldre.

Forbruksundersøkelsene gir ikke grunnlag for å kartlegge levestandarden for de økonomisk aller dårligst stilte i samfunnet. Deltakelse i undersøkelsene bygger på frivillighet, og det er et betydelig frafall blant husholdningene som trekkes ut til å delta. Frafallet er særlig stort blant husholdninger med dårlig orden i økonomien sin (deltakerne skal bl.a. føre regnskap over utgiftene sine).

Undersøkelsene kan åpenbart si en del om gjennomsnittlig levestandard for "normale" grupper av husholdninger, men derimot lite om mer ekstreme tilfeller.

SUMMARY IN ENGLISH

In this article we have used the combined data of the income and assets survey from 1973 and the consumer survey of the same year, to describe the standard of living for various population groups, particularly so-called low income groups. As indicators for standard of living have been used income, total consumption expenditure, the food's share of total consumption expenditure, stocks of durable goods, level and composition of assets.

Quite a lot of pages have been devoted to the quality of the data, especially the income data. There may be several reasons why income data seem to agree badly with related concepts, for instance with total consumption expenditure. Besides deviations due to the definitions of the concepts, there will be characteristics about the calculation method which lead to "unexpected" results. Particularly, for households with apparently low income the reported income gives insufficient expressions for their level of consumption, on the average. Therefore the data are not satisfactory to describe the standard of living for those groups.

Comparisons of levels of income and consumption have been undertaken by so-called income and consumption equivalents between various social groups:

- self-employed in agriculture, forestry and fishing
- other self-employed
- wage earners
- non-employed

The results show, as a rule, that self-employed in agriculture, forestry and fishing and non-employed persons have lower income and consumption than the other groups, about 70 per cent of their level, on the average. However, there are considerable individual differences, especially among self-employed people.

Consumption and income level of course differ much between household groups classified by type of household, economic activity and age. Younger, economically active persons earn (and consume) more than elder people. Regarding gross assets there are no clear patterns in the differences between age groups. The young ones, however, have more debts, whereas net assets (consequently) are higher among elder ones.

The consumer surveys do not form a basis for describing the standard of living for the economically worst situated households in the community. Participation in the surveys is voluntary, and there is a

considerable lot of non-response among the households. Non-response is particularly high among households with lack of order in their economy (the participators are for example asked to make accounts of their expenditure).

Obviously the survey can tell a lot about the average standard of living for "normal" groups of households, but very little about more extreme cases.

V E D L E G G S T A B E L L E R
TABLES IN APPENDIX

Tabell 1. Visse skattefrie ytelser pr. husholdning pr. år. Forbruksundersøkelsen 1974. Kroner *Certain benefits with tax allowance per household per year. Survey of consumption expenditure 1974. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Yrkesstatus/næring <i>Occupation</i>			
		Selvstendig nærings- drivende i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self- employed in agri- culture, forestry and fishing</i>	Selv- stendig nærings- drivende ellers <i>Other self- emp- loyed</i>	Lønns- takere <i>Wage earners and sala- ried emp- loyees</i>	Ikke yrkes- aktive <i>Non- emp- loyed</i>
Skattefrie inntekter <i>Benefits with tax allowance</i>					
Inntekter i alt <i>Income, total</i>	903	799	655	771	1 259
Kontantgevinster <i>Prices in cash</i>	-	-	-	-	-
Arv, gave eller stønader fra private personer utenom hus- holdningen <i>Inheritance, gifts or grants from private persons outside the household</i>	-	-	-	-	-
Dagpenger og forsørgertillegg til utskrevne korporaler og menige i forsvaret, underhold og forsørgertillegg for sivil- arbeidere <i>Day wage and family allowance for drafted military personnel, financial support and family allowance for conscientious objectors</i>	50	14	56	59	37
Stipend i forbindelse med ut- danning <i>Scholarship in con- nection with education</i>	166	569	183	152	115
Ervervsinntekt i utlandet eller på Svalbard <i>Wage income from occupation abroad</i>	80	-	-	76	125
Arbeidsløshetsstønad i form av dagpenger <i>Day wage for unemployed</i>	33	-	7	25	64
Arbeidsløshetsstønad i form av hjelp til reise, flytting eller kostgodtgjørelse <i>Compensation for travel removal or allo- wance for board for unemployed</i>	7	-	-	8	10
Arbeidsløshetsstønad i form av kursstønad <i>Course fee com- pensation for unemployed</i>	25	-	-	41	4

Tabell 1 (forts.). Visse skattefrie ytelser pr. husholdning pr. år.
Forbruksundersøkelsen 1974. Kroner *Certain benefits with tax allowance per household per year. Survey of consumption expenditure 1974. Kroner*

Skattefrie inntekter	Alle	Yrkesstatus/næring			
		Selvstendig næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske	Selvstendig næringsdrivende ellers	Lønns- takere	Ikke yrkes- aktive
Sykepenger fra Folketrygden (herunder barselspenger) <i>Sickness benefit from the National Insurance (maternity allowance included)</i>	269	52	334	215	400
Sykepenger fra private syke- og ulykkesforsikring <i>Sick- ness benefit from private sickness and accident in- surance</i>	9	-	-	15	3
Lønn under sykdom <i>Sick pay ..</i>	25	-	17	30	21
Grunnstønad ved uførhet <i>Basic disability benefit</i>	79	-	12	25	222
Hjelpestønad ved uførhet <i>Supplementary disability benefit</i>	19	-	11	16	31
Engangsstønad ved dødsfall <i>Lump-sum cash grant for a death</i>	15	-	-	11	31
Hjelpestønad til gjenlevende ektefelle eller fraskilt gjenlevende ektefelle <i>Supplementary benefit for surviving spouse or divorced surviving spouse</i>	46	-	-	33	95
Nedkomststønad til ugift mor <i>Delivery benefit for unmarried mother</i>	9	-	-	-	31
Hjelpestønad til ugift mor <i>Supplementary benefit for un- married mother</i>	7	-	-	12	-
Attføringshjelp <i>Rehabilita- tion aid</i>	21	-	21	16	36
Bostøtte fra Husbanken <i>Housing subsidies from Den Norske Stats Husbank (The Norwegian State Housing Bank)</i>	41	163	14	37	34
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	2,98	3,57	2,71	3,28	2,05
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	936	55	79	548	254

Tabell 2. Forbruksutgift pr. husholdning pr. år i løpende priser.
 Budsjettandeler *Consumption expenditure per household per year in current prices*

Vare- og tjenestegruppe <i>Commodity and service group</i>	1958		1967		1973	
	Kroner	Pro- sent <i>Per cent</i>	Kroner	Pro- sent <i>Per cent</i>	Kroner	Pro- sent <i>Per cent</i>
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	11 087,82	100,0	20 999,59	100,0	36 832,25	100,0
Matvarer <i>Food</i>	4 417,56	39,9	6 208,26	29,6	8 823,47	24,0
Drikkevarer og tobakk <i>Beverages and tobacco</i>	445,30	4,0	857,15	4,1	1 813,14	4,9
Klær og skotøy <i>Clothing and footwear</i>	1 448,38	13,1	2 585,93	12,3	3 881,35	10,5
Bolig, lys og brensel <i>Rent, fuel and power</i>	1 512,55	13,6	2 454,54	11,7	4 745,57	12,9
Møbler og hushold- ningsartikler <i>Furniture and house- hold equipment</i>	921,66	8,3	2 020,01	9,6	3 446,89	9,4
Helsepleie <i>Medical care</i>	207,24	1,9	403,04	1,9	849,54	2,3
Reiser og transport <i>Transport</i>	746,72	6,7	3 312,67	15,8	7 181,39	19,5
Fritidssysler og utdanning <i>Recrea- tion and education</i> .	722,29	6,5	1 742,15	8,3	3 584,87	9,7
Andre varer og tjenester <i>Other goods and services</i> .	666,12	6,0	1 415,84	6,7	2 506,02	6,8

Tabell 3. Forbruksdisponibel inntekt, forbruksutgift, beregnet sparing og nettoformue pr. husholdning for selvstendig næringsdrivende utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Kroner *Income disposable for consumption, consumption expenditure, calculated saving and net property per household for self-employed excluding agriculture, forestry and fishing. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Inntekt ifølge skattestatistikken <i>Income according to the tax statistics</i>		
		Under 25 000 <i>Under</i>	25 000- 49 900	50 000 og over <i>and over</i>
Forbruksdisponibel inntekt <i>Income disposable for consumption</i>	43 600	17 100	35 500	63 700
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	43 700	23 700	40 100	56 400
Beregnet sparing <i>Calculated saving ..</i>	-100	-6 600	-4 600	7 300
Nettoformue <i>Net property</i>	100 100	30 800	75 900	156 400
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	3,51	2,58	3,77	3,67
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	232	42	96	94

Tabell 4. Forbruksdisponibel inntekt, forbruksutgift, beregnet sparing og nettoformue pr. husholdning for lønnstakere. Kroner *Income disposable for consumption, consumption expenditure, calculated saving and net property per household for wage earners and salaried employees. Kroner*

	Alle <i>All</i>	Inntekt ifølge skattestatistikken <i>Income according to the tax statistics</i>		
		Under 25 000 <i>Under</i>	25 000- 49 900	50 000 og over <i>and over</i>
Forbruksdisponibel inntekt <i>Income disposable for consumption</i>	45 000	22 800	35 100	58 600
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	43 200	27 400	35 100	53 700
Beregnet sparing <i>Calculated saving ..</i>	1 800	-4 600	0	4 900
Nettoformue <i>Net property</i>	32 400	17 400	22 100	44 700
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	3,25	2,32	3,06	3,60
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	1 829	160	785	884

Tabell 5. Forbruksdisponibel inntekt, forbruksutgift, beregnet sparing og nettoformue pr. husholdning for ikke yrkesaktive. Kroner
Income disposable for consumption, consumption expenditure, calculated saving and net property per household for non-employed. Kroner

	Alle All	Inntekt ifølge skattestatistikken <i>Income according to the tax statistics</i>		
		Under 25 000 Under	25 000- 49 900	50 000 og over and over
Forbruksdisponibel inntekt <i>Income disposable for consumption ...</i>	27 200	17 400	34 700	58 300
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	24 100	17 000	29 300	48 200
Beregnet sparing <i>Calculated saving .</i>	3 100	400	5 400	10 100
Nettoformue <i>Net property</i>	44 900	22 700	60 900	121 000
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	2,05	1,64	2,41	3,35
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	976	577	261	138

Tabell 6. Gjennomsnittlig inntekt, forbruksutgift, matvareandel, beholdning av varige forbruksgoder, formue og gjeld for ektepar uten barn hvor hovedinntektstakeren ikke er yrkesaktiv. Kroner *Average income, consumption expenditure, food share, stock of durable consumer goods, property and liabilities for married couples, without children where the main income earner is not occupationally active*

	Viktigste gjøremål <i>Main doings</i>			
	Alle <i>All</i>	Pensjo- nister <i>Pensioners</i>	Arbeids- uføre, syke Handi- capped, sick persons	Andre <i>Others</i>
Disponibel inntekt <i>Disposable income</i>	26 100	25 700	28 300	23 700
Total forbruksutgift <i>Total consumption expenditure</i>	24 700	23 000	27 400	29 000
Matvareandel. Prosent <i>Food share. Per cent</i>	27,5	29,4	26,1	20,9
Beholdning av varige goder <i>Stock of durable goods</i>	11 600	10 400	15 500	10 500
Bruttoformue <i>Gross</i> <i>property</i>	61 500	53 200	85 100	60 900
Av dette: <i>Of which:</i>				
Bankinnskott <i>Deposit</i>	21 900	23 200	20 200	17 700
Fast eiendom <i>Real estate</i> ..	30 200	26 300	39 700	33 200
Annen formue <i>Other</i> <i>property</i>	9 400	3 700	25 200	10 000
Gjeld <i>Liabilities</i>	15 300	6 600	39 200	16 900
Nettoformue <i>Net property</i>	46 100	46 600	45 900	44 000
Alder på hovedinntektstakeren <i>Age of the main income earner</i>	69	74	62	57
Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	297	198	69	30

Utkommet i serien ART

Issued in the series Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART)

- Nr. 90 Ståle Dyrvik: Utviklingstendensar i 1975 i Norges befolkning
Trends in the Norwegian Population 1976 27 s. kr 7,00
ISBN 82-537-0654-5
- " 91 Inger Gabrielsen: Aktuelle skattetal 1976 *Current Tax Data*
1976 51 s. kr 8,00 ISBN 82-537-0653-7
- " 92 Olav Vannebo: Regionale forskjeller i yrkesdeltakingen 1970
Regional Differences in Labour Force Participation 1970
1977 67 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0709-6
- " 93 Finn R. Førsum og Sigurd Tveitereid: Pris- og inntekts-
fordelingsvirkninger av miljøverninvesteringer i norsk
bergverk og industri *Price and Income Effects of Environ-*
mental Protection Investments in Norwegian Mining and Manu-
facturing 1977 87 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0717-7
- " 94 Erik Garaas: En modell for analyse av skatter ved for-
skjellige definisjoner av inntekt *A Model for Analysis of*
Taxes and Alternative Definitions of Income
1977 59 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0725-8
- " 95 Petter Longva: Energibruk i Norge *Energy Use in Norway*
1977 49 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0733-9
- " 96 Odd Aukrust: Inflation in the Open Economy: A Norwegian
Model *Inflasjon i en åpen økonomi: En norsk modell* 1977
67 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0737-1
- " 97 Idar Møglestue: Allmennlærerutdanning og yrke En analyse av
tall fra Folketelling 1970 *General Teacher Training and*
Occupation An Analysis of Data from Population Census 1970
1977 66 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0743-6
- " 98 Tor Fr. Rasmussen: Pendling i Norge 1970 *Commuting in*
Norway 1970 1977 84 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0754-1
- " 99 Inger Gabrielsen: Aktuelle skattetal 1977 *Current Tax Data*
1977 59 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0770-3
- " 100 Sigurd Høst: Mediabruk som fritidsaktivitet *The Use of Mass*
Media as a Leisure Activity 1977 33 s. kr 9,00
ISBN 82-537-0778-9
- " 101 Hilde Bojer: The Effect on Consumption of Household Size and
Composition *Konsum og husholdningens størrelse og sammensetning*
1977 35 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0788-6
- " 102 Odd Skarstad: Levestandard for private husholdninger *Standard*
of Living for Private Households 1977 64 s. kr 11,00
ISBN 82-537-0789-4

Fullstendig oversikt over tidligere nummer av serien Artikler finnes i
nr. 100.

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co. og Universitetsforlaget, Oslo,
og er til salgs hos alle bokhandlere
Pris kr 11,00